גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ

נִפְלָאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

גיליון פורים משולש

ראשית התיקון היינו האמונה שאפשר לחזור למצב שקדם לשבירה.
אך התכלית היא צמיחה ובניה חדשה,
טובה יותר ממה שהיה לפני המשבר.
כלומר, עיקרו־ממשו של המצב הקודם הוא רק במח הזכרון,
זכרון העבר שאינו אמור לחזור בפועל — זהו שלב מעבר,
חוליה מחברת שתפקידה להעביר מהעבר אל העתיד לבוא.

[מתוך השיעור 'משפחה בצמיחה']

כי־תשא — שושן פורים תשפ"ה

הגליון מוקדש לע"נ האשה החשובה מרת **ברכה** בת הרב מרדכי אריה ע"ה **האס**. נפטרה ז' אדר תשפ"ה

הקדמת המערכת

שבת שלום ופורים שמח לכל בית ישראל בכל מקומות מושבותיהם ובתוכם לקוראי **נפלאות**. לפניכם גליון שמח ומאיר ל**שבת פרשת כי־תשא ולימי הפורים**, מלא בכל טוב לכל המשפחה.

מה בגליון?

ארבעה שיעורים בחלקו הפותח של הגליון, חדשים גם ישנים: **התבוננות לפורים משולש**, שיעור על **הפחד והצחוק של פורים** משנת תשס"ח, שיעור טרי על **צמיחה ממשברים** ושני קטעים הנוגעים ל**לימוד היומי בנ"ך ומשנה**.

השיעור הראשון – "**פורים פורים פורים לנו**" – הוא שיעור עמוק ב**תמצית סודו של פורים בחסידות**, גילוי **הבחירה בעם ישראל** גם בתוך הגורל. **ביאור חסידי סודי על פיוט עממי** מגלה **שלשה רבדים של גורל־צמצום** דרכם יורדות נשמות ישראל לעשות לה' דירה בתחתונים.

השיעור השני הוא שיעור לא־חדש, אבל **יפהפה**, על סוד הפחד בחג הפורים – **"פחד היהודים" ו"פחד מרדכי"** – המופיעים לסירוגין במבנה משוכלל של **עולמות־נשמות־אלקות**, הנופלים על הגוים, וגם **הפחד המשיחי השמח בדרך לגאולה**.

בשיעור השלישי – **משפחה בצמיחה** – המהווה **המשך מופלא** לסדרת השיעורים שהתפרסמו בשלשת הגליונות האחרונים על **התבוננות במשנתו של ויקטור פרנקל**, ממשיך הרב לדון ב**שבעה סוגי משברים נפשיים ובצמיחה מתוכם**, תוך קישור הדברים לתהליך הצמיחה של משפחת יעקב, **היסוד של בית ישראל**.

ובסימן "**הדור קבלוה**" – לרגל **תחלת לימוד הנ"ך מחדש** (בפעם השלישית!) – מתפרסמת **טעימה** שרשם הרב **על תחלת ספר יהושע**, ואתה־עמה גם **הערה פורימית על פרק המשנה השבועי**. מוזמנים בחום **'לקפוץ על העגלה'** ולהצטרף ללימוד. באתר derechaim.info תמצאו את החוברת "**לשקד על דלתותי יום יום**", בה מתפרסמים **פרקי הלימוד** (עם **הערות וביאורים של הרב**), ועוד אפשרויות נוחות להצטרף ללימוד. **תנו לעצמכם את המתנה הזו בפורים!**

שימו לב שבסימן "**ונהפוך הוא**" – ולקוצר היריעה – **תוכן הענינים מופיע השבוע על גב החוברת...**

שבת שלום ומבורך ופורים שמח ומאיר

המערכת

סדר בלימוד לשבוע פרשת ויקהל הבעל"ט:

נ"ך יומי – יהושע פרקים ו־יב; **משנה – בבא בתרא** פרק ז.

שיעור

התבוננות לפורים משולש

פורים פורים פורים לנו

קיצור מהלך השיעור

בהתוועדויות פורים של הרב שרים את מלות הפזמון של הפיוט **"פורים פורים פורים לנו, ברוך אשר בחר בנו"** – פיוט שחבר ר' יוסף־שלום גלייגו, המושר בלחנים שונים בעדות רבות (ונדפס גם בסידור "בית יעקב") – בלחן תימני שאומץ בחסידות קרלין. במסורת חב"ד עבר **ביאור קצר ועמוק** לפזמון הזה, המבוסס על הביאור הכי פנימי ויסודי של **סוד הפורים בחסידות**, מתמקד בחזרה המשולשת "פורים פורים פורים" שבפזמון, ולכן אין מתאים ממנו ל"פורים משולש". המאמר שלפנינו, שמבאר ומרחיב את הווארט החסידי המקובל, נדפס לפני כ־17 שנה בירחון "תורת חיים", והוא מוגש כאן, בשינויים והוספות, לכבוד "פורים משולש" השנה.

פור הוא הגורל

בסידור "בית יעקב" מופיע זמר לליל פורים הפותח בחרוז (שהוא גם הפזמון החוזר): "פורים פורים פורים לנו, ברוך אשר בחר בנו". במסורת החב"ד[א] בא הפירוש למלות החרוז של זמר נפלא זה:

פורים פורים פורים לנו ברוך אשר בחר בנו. יתאר שידוע שיש ג' צמצומים כמבואר בתניא והצמצום הזה הוא ההן ולאו שבההמלכה אם יהיו נשמות ישראל אם לאו. ואף על פי כן פנימיות המכוון שיהיו דווקא נשמות ישראל וד"ל. פור הוא הגורל.

פורים נקרא "על שם הפור"[ב] — "פור הוא הגורל"[ג]. הכלל הגדול של הגורל הוא שהכל שווה בעצם. הגורל נופל, באופן סתמי לחלוטין, על מי שיפול. בעיני הגורל — הן ולאו שווים (והרמז: **הן** עולה **הכל** ו־**לאו** עולה **הבל** — "הבל הבלים אמר קהלת, הבל הבלים **הכל הבל**"[ד] — כך

מתוך עלון תורת חיים תשנ"ט.

א רמ"ח אותיות אות רמז.

ב אסתר ט, כו.

ג שם פסוק כד; ג, ז. בשני הפסוקים המלה הקודמת היא "הפיל" – שער **פל** הוא רו"ס **פור**־גור**ל** (כאשר ב"עד דלא ידע" של פורים מכניסים את 'הפיל' בקוף המחט – בלי גבול בגבול, סוד הרבי – וכן הוא לשון פלא, "נפלאות מתורתך", וד"ל).

ד קהלת א, ב.

מתקבל, בדעת הבריות, חק הגורל).

והנה, סוד צמצום אור אין־סוף, שתכליתו לתת מקום לעמידת העולם[ה], הוא על דרך חק הגורל[ו]: על ידי הצמצום מתעלם אור האין־סוף ב"ה, שהוא ענין רצונו יתברך, הרצון הפשוט להיטיב לברואיו — הרצון בטוב ולא ברע[ח]. בעיגול החלל הפנוי שנוצר על ידי הצמצום הכל שוה — אין הבדל מהותי בין טוב לרע, אין העדפה ואין בחירה. במקום הפנוי לא ניכר שום הבדל בין יהודי לגוי. מכאן נוצרת האפשרות לכפירה — כפירה בה' הבוחר בעמו ישראל ומייחדו משאר אומות העולם. כאשר המן הרשע הפיל פור הוא רצה להגיע לאותו מקום, בו הכל שוה ואין העדפה, ולקוות שהפור יפול לטובתו, כנגד עם ישראל[ז].

> גם במקום התעלמות הרצון אי אפשר להתכחש לתוקף העצמי שבבחירת ה' את ישראל – "פנימיות המכוון שיהיו דווקא נשמות ישראל"

על מרדכי נאמר: "איש יהודי היה בשושן הבירה... איש ימיני"[ח]. מרדכי היה משבט בנימין — "איש ימיני" — ואף על פי כן נקרא "איש יהודי". על זה שואלים חז"ל: "מי הוא יהודי", ותשובתם — "כל הכופר בעבודה זרה [מציאותו ואמונתו של המן, שהאמין שבעצם כולם שווים, אך את עצמו עשה לעבודה זרה] נקרא יהודי"[ט]. על ידי הכפירה בעבודה זרה, בדרך של תוקף ועזות דקדושה (כזו של מרדכי היהודי), מתקנים את שרש הכפירה[י] בה' שבמקום הפנוי, ומגלים שאין הצמצום כפשוטו[יא], וגם במקום התעלמות הרצון אי אפשר להתכחש לתוקף העצמי שבבחירת ה' את ישראל — "פנימיות המכוון שיהיו דווקא נשמות ישראל" — ושהצמצום־הגורל השוה ומשוה את כולם הוא אך למראית העין, לתת לתחתונים בחירה חפשית.

סוד ההמלכה

בספר התניא[יב] מפורש שישנם שלשה צמצומים, שלפי המוסבר כאן הם שלשה גורלות, שלש בחינות של פורים — "פורים פורים פורים לנו". בשרש הכי עליון, שלשת הצמצומים הם שלשת ה'דילוגים' הידועים בתורת החסידות[יג]:

א. הדילוג מעצמותו יתברך כביכול לאור אין־סוף ב"ה — דילוג מהעלם לגילוי.

ב. הדילוג מאור אין־סוף הסובב כל עלמין לאור אין־סוף הממלא כל עלמין — דילוג מבלי־גבול לגבול (מהעיגול הגדול המקיף־כל לקו־וחוט המתלבש בכל, כנשמה בגוף).

ג. הדילוג מאור אין־סוף הממלא כל עלמין לעולמות הנאצלים והנבראים ("עולם" מלשון העלם[יד] והסתר אור אין־סוף) — דילוג מאחדות לריבוי.

לפני כל דילוג יש את "סוד ההמלכה" (המלך העליון נמלך ביועציו) — "במי נמלך? בנשמותיהם של צדיקים"[טו] ("ועמך כֻּלם צדיקים"[טז]). ה' נמלך בשרש נשמות ישראל לפני כל דילוג ודילוג, האם לברוא את ישראל

ה עץ חיים שער הכללים פ"א.

ו עפ"י הפסוק "ב**חיק** יוטל את **הגורל** ומהוי' כל משפטו" (משלי טז, לג) – פסוק היסוד של "שער הבחירה" בשערי תשובה לאדמו"ר האמצעי, יסוד הבחירה החפשית כשנדמה שהכל שוה, וד"ל.

ז באינספור מקומות בדא"ח. ראה לדוגמה תורה אור מגלת אסתר צג, ד.

ח אסתר ב, ה.

ט מגילה יג, א.

י יום הכפורים – שהוא כ־פורים (תקו"ז כא; תו"א צד, ד ובכ"ד) – בא **לכפר** על ה**כפירה** על ידי תשובה מאהבה.

יא שומר אמונים הקדמון ויכוח שני פל"ד ואילך; פל"ט (בו מציין להולכים בדרך זו); פמ"ג. ראה גנזי נסתרות (ביחובסקי) חלק אור ישראל אגרת נה. הובא ונתבאר בספר לב לדעת, ביאור ב למאמר "וצדיק יסוד עולם".

יב תניא פמ"ט.

יג לקוטי הגהות לספר התניא עמוד פט. וראה באריכות **סוד ה' ליראיו** ש"ה וש"נ.

יד ספר הבהיר אות י.

טו ע"פ בראשית רבה ח, ג־ז.

טז ישעיה ס, כא.

בתוך אותה מציאות מצומצמת ומוגבלת או לא — "הצמצום הזה הוא ההן והלאו שבההמלכה, אם יהיו נשמות ישראל אם לאו".

על הפסוק "ויכֻלו השמים והארץ וכל צבאם"[יז] דרשו חז"ל שכל הנבראים "לצביונם [לרצונם] נבראו"[יח]. והנה, עם ישראל דווקא נקראו "צבאות הוי'"[יט] — הצביון־הרצון בהתגלות עצמם במציאות העולם בא לידי ביטוי מלא אצל ישראל בייחוד. הרי מצד פנימיותו (נשמתו) של היהודי, מיוחד ונבדל הוא לגמרי משאר אומות העולם (שהרי נשמתו היא "חלק אלוה ממעל ממש"[כ]), אף שמצד חיצוניותו (גופו) הרי הוא דומה לשאר כל הגוים, כמבואר בתניא[כא]. לפני כל דילוג שואל ה' את היהודי האם הוא מסכים ורוצה להחצין את מציאותו, 'להתחפש' ולרדת לתוך מציאות גסה שבה אין ניכרת נבדלותו (לשם בירורו ותיקונו של אותו מקום עד שתתגלה לעיני כל האמת הצרופה). היהודי מסכים, וזהו "פורים פורים פורים לנו", אנו מזהים את כל הצמצומים שבהם אין כביכול יתרון לישראל (ואנו עצמנו הסכמנו להם), ונאחזים בעצמות ה' יתברך, שבה "ברוך אשר בחר בנו" בעצם ולעולם[כב].

לפני כל דילוג שואל ה' את היהודי האם הוא מסכים ורוצה להחצין את מציאותו, 'להתחפש' ולרדת לתוך מציאות גסה שבה אין ניכרת נבדלותו

שלשה צמצומים

מה משמעות שלשת הצמצומים הנ"ל?

הצמצום הראשון, הדילוג מעצמותו יתברך לאור אין־סוף, הוא ענין התגלות אהבתו יתברך לכל (בהיותו עצם הטוב, וטבע הטוב להיטיב לכל — "טוב הוי' לכל ורחמיו על כל מעשיו"[כג]), ולא רק ל"בני בכרי ישראל"[כד] (אלא שבעומק ובפנימיות גילוי אור אין־סוף היינו הענקת כח האין־סוף לישראל דווקא, לקיים את מצוות ה', החל ממצות "פרו ורבו"[כה] בה מתגלה כח האין־סוף[כו], להרבות את הדמות בהולדה בצלמו כדמותו של ה'[כז]).

הצמצום השני, הדילוג מאור אין־סוף הסובב כל עלמין לאור אין־סוף הממלא כל עלמין, הוא מה ש"ואתה מחיה את כֻלם"[כח]. ה' יתברך מהוה, מחיה ומקיים את כל יצוריו בשוה, ומחדש בטובו בכל יום ובכל רגע תמיד מעשה בראשית. בבחינה זו מתעלם יחודו של ישראל עוד יותר (אלא שעל אף שמצד חיצוניות הקו "טוב הוי' לכל", הרי שמצד פנימיותו "טוב הוי' לקַוֵּו לנפש תדרשנו"[כט] דווקא[ל], לישראל שבעצתם הטובה לה' עושים את הקו וכך נמשכים למקום החלל).

הצמצום השלישי, הדילוג מאור אין־סוף הממלא כל עלמין (הקו־וחוט) לעולמות עצמם (עולמות מלשון העלם כנ"ל), היינו מה שה' יתברך בכבודו ובעצמו מסתתר בכל אתר ואתר — "אכן אתה אל מסתתר"[לא]. זהו סוד "אסתר

יז בראשית ב, א.
יח ר"ה יא, א; חולין ס, א.
יט שמות יב, מא.
כ תניא פ"ב (ומופיע כן בשפע טל, הקדמה בן מאה שנה). ע"פ איוב לא, ב.
כא תניא פמ"ט.
כב "**פורים פורים פורים לנו ברוך אשר בחר בנו**" עולה **טוב** פעמים **ענג** ("אין בטובה למעלה מענג", והיא גופא ההכרעה בגורל בין **ענג** ל־**נגע**, וד"ל).
כג תהלים קמה, ט.
כד שמות ד, כב.
כה בראשית א, כח; ט, א ו'ז.
כו ראה לקו"ת שה"ש לט, ד ואילך; המשך שמח תשמח עמ' 7 ואילך.
כז ראה יבמות סג, ב; שו"ע אבה"ע א, א.
כח נחמיה ט, ו.
כט איכה ג, כה. וראה סנהדרין לט, ב.
ל ראה אוה"ת יוהכ"פ עמ' א'תקנ"ז ובארוכה ספר הלקוטים דא"ח צ"צ ערך 'טוב' עמ' א'נו ואילך.
לא ישעיה מה, טו.

עם ישראל בוחר ב"פורים המשולש" – "פורים פורים פורים לנו" – ואכן הוא נבחר לחשוף את האמת לאמיתו ש"לית אתר פנוי מיניה"

מן התורה"[לב] – "ואנכי הסתר אסתיר פני"[לג]. הפנים, בחינת ישראל, מסתתרות לגמרי (עד שנדמה לכל אומה ואומה שאסתר שייכת לה[לד]). על סוד צמצום זה נאמר "'אין עוד'[לה] – אפילו בחללו של עולם"[לו]. עצמותו של ה' יתברך נמצאת בכל מקום אך בהסתר גמור לעיני בשר (ובכל זאת, בפנימיות, כח ישראל, המתקיימים ככבשה אחת בין שבעים זאבים[לז] – "המעט מכל העמים"[לח], "ממעטין עצמכם"[לט] – להיות "גוי אחד בארץ"[מ], לגלות את האחדות גם במקום הריבוי והפירוד[מא], כאשר "אתה בחרתנו מכל העמים"[מב]).

נס פורים, אם־כן, הוא גילוי העצמות ממש במקום הצמצום האחרון, הגילוי ש"ישראל וקודשא בריך הוא כולא חד"[מג]. על כך נאמר שבימי הפורים חזרו וקיבלו את התורה מחדש, "הדור קבלוה בימי אחשורוש"[מד], שהרי התורה היא האור האלקי המגלה את היחוד העצמי בין ישראל לה' יתברך.

עם ישראל בוחר ב"פורים המשולש" – "פורים פורים פורים לנו" – ואכן הוא נבחר לחשוף את האמת לאמיתו ש"לית אתר פנוי מיניה"[מה]. הוא עושה לה' יתברך דירה בתחתונים[מו] (סוד **אדר** – **א**לף, **ד**לופו של עולם, **ר**[מז]), ואזי זוכה שעם היות שה' הוא הכל והכל הוא ה'[מח], מתייחד ה', הדוד העליון, דווקא עם רעייתו ישראל, בחירת לבו – "ברוך אשר בחר בנו" – "כמשוש חתן על כלה"[מט], ואזי "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"[נ], כן תהיה לנו.

לב חולין קלט, ב.
לג דברים לא, יח.
לד מגילה יג, א.
לה דברים ד, לט.
לו דברים רבה ב, כד.
לז אסתר רבה י', יא.
לח דברים ז, ז.
לט חולין פט, א.
מ שמואל־ב ז, כג. דהי"א יז, כא.
מא תניא אגה"ק ט. תו"א כז, ד ובכ"ד.
מב תפלת שלשה רגלים.
מג ע"פ זהר ח"ג עג, א.
מד שבת פח, א.
מה תקו"ז תקון נז (צא, ב).
מו תנחומא נשא טז. ודוק בפנים שבכל צמצום ישראל הם הבחינה הפנימית של הצמצום עצמו, נותני העצה, כשהם מוכנים במסירות נפש לעבור את הצמצום ולרדת למטה יותר, כדי למלא את תאות ה' ולעשות לו יתברך דירה בתחתונים. בשני הצמצומים הראשונים הפנימיות אינה מתגלה – כח־האין־סוף של ישראל בקיום המצוות וכח ההתכללות של פנימיות הקו שהם ממשיכים נסתרים בעולם – ואילו תכלית הצמצום השלישי, בריאת שמים וארץ עם כל ריבוי הנבראים היא "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם" (בראשית ב, א) של יום השבת (ושל האלף השביעי, "יום שכולו שבת"), גילוי היחוד האמתי של פנימיות הכל, ישראל (שעל כן "גוי ששבת חייב מיתה"), והוא סוד **מגלת אסתר**, גילוי ה"**אל מסתתר**", **ח**כמה **נ**סתרה שכבר "מותר ומצוה לגלות זאת החכמה" (תניא אגה"ק כו), "ותהי אסתר נֹשאת **חן** בעיני כל ראיה" (אסתר ב, טו), וד"ל.
מז אוה"ת מגילת אסתר בהגהה שבסוף המאמר ד"ה "איתא במדרש משל דהמן רשיעא".
מח אגרת רבי אייזיק מהומיל (נדפסה בספר לב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם" ביאור א, עמ' קסז ואילך).
מט פיוט לכה דודי (ע"פ ישעיה סב, ה).
נ אסתר ח, טז.

שיעור

"פחד היהודים" ו"פחד מרדכי"

הפחד בפורים

קיצור מהלך השיעור

השיעור שלפנינו נמסר בשנת תשס"ח, כהכנה לפורים (משולש), במסגרת התוועדויות־מלכות שעסקו בענייני השעה. הוא עוסק, מתוך האספקלריא של פורים, ב**משמעות הפחד** ותפקידו בעבודת **חידוש המלכות**. **חוש השחוק**, החוש של חדש אדר, מביא לקיום היעוד של **"פחד יצחק"** – **הפיכת הפחד עצמו לצחוק**. ליהודי יש **חווית פחד חיובית־משיחית** (בה עוסק **פרק ג**) ותפקידו להקרין אל העמים שסביבו את **הפחד מעם ישראל** בכלל (**"פחד היהודים"**, בו עוסק **פרק א**) ואת הפחד ממנהיג ישראל בפרט (**"פחד מרדכי"**, בו עוסק **פרק ב**). הדברים אקטואליים היום לא פחות מבזמן בו נאמרו (ואפילו יותר, על רקע **'המהפכה הרביעית'** שמודגשת יותר ויותר ככל שעובר הזמן).

הדברים עובדו בזמנו בחוברת 'לקראת מלכות ישראל' ועברו התאמות מעטות לגליון – בחוברת שני פרקי־פורים נוספים מההתוועדות, וניתן לבקש אותה בדוא"ל itiel@pnimi.org.il.

א. "פחד היהודים"

אחד משיאי נס המגלה הוא הקיום של "ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם"[א]. מהו "פחד היהודים" המסוגל לגרום לרבים מעמי הארץ להתגייר? נתבונן בשלש קומות־רמות של "פחד היהודים", על פי הדרכת מורנו הבעל שם טוב למצוא בכל מושג וענין בתורה שלשה רבדים — עולמות־נשמות־אלקות[ב]. ככל שמושג הפחד מעמיק, גם הגיוור של רבים מעמי הארץ מקבל משמעות פנימית ועמוקה יותר, גרות צדק המגלה כיצד נעשו ישראל "אור לגוים" במהפך הנסי של מגלת אסתר.

עולמות: פחד מפני היהודים

המובן הראשוני של "פחד היהודים", בממד

נערך ע"י איתיאל גלעדי. ז' אדר־שני תשס"ח – ירושלים.

א אסתר ח, יז.

ב אגרת הבעל שם טוב לגיסו – כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) אות א.

העולמות, הוא הפשט — פחד מפני היהודים ופגיעתם במבקשי רעתם. ברגע בו אחשורוש התיר ליהודים להקהל ולעמוד על נפשם שונאי ישראל החלו לפחד מפניהם. כאשר היהודים מתחזקים ו"יד ישראל תקיפה"[ג] מקנן בגוי פחד מפני פגיעתו הפיזית של היהודי.

קומת העולמות איננה יכולה לעמוד בפני עצמה, משום שאם "ורבים מעמי הארץ מתיהדים" הוא רק בגלל פחד כזה הרי ההתיהדות איננה גיור צדק כהלכה (וגרי פחד כאלה נעשים לכל היותר "גרי אריות"[ד] שיהדותם מפוקפקת). אכן, אף שהפחד בקומת העולמות אינו מספיק, ואצל יהודים הוא גם איננו בהכרח הפחד הראשון והבסיסי ביותר שהם מפילים על האומות, יש לו את הערך והחשיבות שלו — ראוי ונכון שהגוים יפחדו מאד מפני תוקף ידם של ישראל וימנעו מלהזיק להם.

> הגוי חש את יראת השמים הרבה של היהודים והדבר מחולל בנפשו התעוררות פנימית שיכולה להגיע עד כדי רצון להתגייר

לדוגמה, כאשר מקימים ישוב חדש בארץ ישראל צריך להפיל פחד ממשי על הגוים־האויבים, לבל יהינו להתקרב לאותו מקום — ההגנה האמיתית איננה בגידור והתמגנות אלא בהטלת אימה על האויב, כפשוט ומובן לכל אחד (והדברים לא אמורים רק בשטחים שעוסקים בכיבושם, אלא בכל מקום בארץ ישראל[ה] — כאשר לא מטילים פחד על האויב הוא מסתובב, מזיק ומפגע ברחובותינו, ה"י).

נשמות: חוית הפחד היהודית

במובן עמוק יותר, "פחד היהודים" הוא חוית הפחד של היהודים עצמם — יראת השמים הגדולה המופיעה בנשמתם. לפי זה, "ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם" הוא מצב בו הגוי חש את יראת השמים הרבה של היהודים והדבר מחולל בנפשו התעוררות פנימית שיכולה להגיע עד כדי רצון להתגייר. זו הופעת "פחד היהודים" בממד הנשמות — החרדה וההתפעלות של אומות העולם בפני שיקוף חוית היראה הפנימית של נשמות ישראל.

גם הפחד הפיזי של האומות — ואפילו של חיות ובהמות — מפני יהודי תלוי ביראת השמים הפנימית שלו. כך מפורש כי מי שצלם אלקים אינו סר מעל פניו, בהיותו ירא ה' בכל הליכותיו, כל חיות השדה פוחדות ממנו ונכנעות לפניו[ו]. וכך גם הפחד הבסיסי של האומות מפני ישראל תלוי בגילוי האלקות עליהם — "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך וירא ממך"[ז].

את הפסוק הזה קשרו חז"ל בפירוש לפסוק "ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם", בלימוד של "'ויקר' אלו תפילין"[ח] מלשון קריאה — "'וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך וירא ממך' ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפלין שבראש". נפילת הפחד־היראה על "ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם" היא ממש סוד "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך". שני הפסוקים משלימים זה את זה — הפסוק אודות התפלין מלמד כי פחד האומות אינו רק מכחם הפיזי של ישראל, אלא פחד הנובע מכך ש"שם הוי' נקרא עליך", והפסוק במגלת אסתר מלמד שלא די בכך שהגוים יראים מישראל, אלא שהדבר גורם להם להתייהד (ועוד לפני הפיכתם לגרי צדק, יהודים לכל דבר, הם נכנסים בגדר של "כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי"[ט] האמור

ג כתובות כו, ב; בבא קמא צז, ב. ובכ"מ.
ד ב"ק לח, ב (ובכ"ד) – עפ"י מלכים־ב יז, כה.
ה כך, לדוגמא, התבטא הרבי מליובאוויטש כי גם כפר חב"ד הוא "התנחלות".

ו ראה שבת קנא, ב; סנהדרין לח, ב; זהר ח"א קצא, א; תניא פכ"ד.
ז דברים כח, י.
ח מגילה טז, ב.
ט מגילה יג, א.

על "מרדכי היהודי" ש"לא יכרע ולא ישתחוה"[י] בפני המן).

היראה היא פנימיות מדת הגבורה[יא], ומי שיש בו חויה פנימית של יראה נתפס כגבור ומפחיד גם במובן הפיזי. כאשר הגבורה הפיזית היא תולדה של יראת שמים פנימית היא גם פועלת קירוב והתעוררות טובה אצל הגוי המתיירא ממנה.

יראת שמים שמסוגלת לשדר גלי התעוררות כאלו אל הגוים היא דווקא פחד כה חזק מה' המחלחל גם לעניני הרשות, ואינה נשארת בתחום המפורש וההכרחי של תורה ומצוות. יהודי שניכר עליו פחד ה' גם במשא ומתן שלו — בזהירות שלו מכל שמץ גזל והונאה, מהשתכרות ממון על חשבון מדה טובה (אף אם אין בה איסור מפורש) — מעורר פחד, השתאות ודחף התקרבות לה' אצל כל רואיו.

דוגמה אקטואלית לזהירות כזו יש אצל מי שמהדר בגופו ובממונו בעבודה עברית[יב] ונזהר מלהעסיק גוים בארץ ישראל (כשם שהוא נזהר מלהונות ולגזול גוים) — גם אם יש צדדי היתר שנשמעים מפי רבנים שונים, מי שיש בו פחד ה' עמוק נזהר ונשמר מאד מכל סיוע לאויבי ישראל (מתוך ידיעה שכיום יש חזקת אויב — מחבל או מסייע למחבלים — לכל אינו־יהודי הגר בארץ ישראל[יג]). כשזהירות זו באה מתוך נקודה פנימית של יראת שמים היא מעוררת הערצה גם אצל הגוי עצמו, עד שהיא יכולה להביא אותו להתגייר.

דוגמה אקטואלית לזהירות כזו יש אצל מי שמהדר בגופו ובממונו בעבודה עברית ונזהר מלהעסיק גוים בארץ ישראל

ודוגמה נוספת: על הפסוק "אשרי אדם מפחד תמיד"[יד] דרשו חז"ל "ההוא בדברי תורה כתיב"[טו] — "אשרי אדם מפחד תמיד שמא תשתכח ממנו [תורתו], שמתוך כך הוא מחזיר לשנותם תמיד"[טז]. חוית הפחד של "אשרי **אדם מפחד תמיד**" שמא ישכח את תלמודו מגלה את ה**אמת** הפנימית של התקשרותו לתורה ואת האושר של אותו אדם בלימוד התורה. בניגוד לעצם הזהירות משכחת התלמוד[יז], הרי שהפחד המתמיד משכחה כזו איננו מחויב — פחד כזה הוא הידור מיוחד ביראת שמים, שקיים אצל יושבי בית המדרש, ויש בו את הכח להפיל "פחד היהודים" גם על הגוים[יח].

אלקות: "אלהי אברהם ופחד יצחק"

בדרגה הגבוהה ביותר מתפרש "פחד היהודים" כמו ביטוי דומה — "פחד יצחק". כאשר יעקב אבינו אומר "לולי אלהי אבי, אלהי אברהם ופחד יצחק היה לי"[יט] הרי ש"פחד יצחק" הוא כינוי לקב"ה — מי שיצחק מפחד ממנו בכל מאודו[כ] (כאשר עבודת הפחד והיראה היא קו העבודה העיקרי שלו עצמו, ואין הוא מפחד אלא מפני ה', שעל כן ראוי לכנות את ה' כ"פחד" שלו). כלומר, כשם ש"פחד יצחק" איננו הפחד שבלבו של יצחק, אלא ה' הנורא ממנו פוחד יצחק, כך יתפרש גם "פחד היהודים" לא רק בממד הנשמות — כפחד השוכן בנשמות היהודים — אלא בממד האלקות, ככינוי לה' ממנו פוחדים היהודים.

י אסתר ג, ב.

יא ראה באורך בספר הנפש פ"ט, ובכ"ד.

יב וראה במאמר "עבודה עברית" במלכות ישראל ח"א.

יג וכפי שהתבטא בפירוש הרבי מליובאוויטש אודות מזרח ירושלים, שהיא מאוכלסת בעשרות אלפי מחבלים, כשהוא נוקב במספר הערבים הגרים שם.

יד משלי כח, יד.

טו ברכות ס, א.

טז רש"י שם.

יז ראה אבות פ"ג מ"ח. הלכות ת"ת לאדה"ז פ"ב ד־יא.

יח בתחום זה של הפלת הפחד על אומות העולם מסייעים לומדי התורה עוד יותר מאשר הלוחמים באויב בגבורה פיזית (וראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ד). והעיקר, כפי שהתבאר בפנים, גבורה פיזית יעילה באמת יונקת את כוחה מההידור ביראת שמים של יושבי בית המדרש (שהוא בבחינת "מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע").

יט בראשית לא, מב.

כ ראה תרגום אונקלוס ופירוש רבינו בחיי בן אשר עה"פ.

"ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם" היינו תופעה של התגיירות הגוים מתוך חויה של גילוי אלקות ששורה עליהם, וגילוי אלקות זה עובר אל הגוים דרך מציאותם של היהודים

לפי זה "ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם" היינו תופעה של התגיירות הגוים מתוך חויה של גילוי אלקות ששורה עליהם, וגילוי אלקות זה עובר אל הגוים דרך מציאותם של היהודים. תפקידו של היהודי להיות "אור לגוים", כאשר רק היהודי יכול לברר את העולם הגויי מסביב, ותפקיד זה מתחולל בשלמות כאשר לא מסתפקים בכך שהגוי מתפעל מהירא המפעמת בלב ישראל, אלא כאשר הקב"ה שורה על היהודי ומשם מוקרנת נוכחותו מטילת האימה גם על הגוים. כשהגוי חווה את הקב"ה, את ה"נורא תהלת"[כא], הוא מתגייר מיראת ה' שנופלת עליו.

כיצד ניתן להמחיש את חוית גילוי ה', "פחד היהודים", המטילה מורא על הגוי? הפרק השני בתהלים[כב] מתחיל בתיאור הגוים המורדים בה', עליהם יש להפיל אימה ופחד — "למה רגשו גוים ולאֻמים יהגו ריק. יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על הוי' ועל משיחו. ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבֹתימו"[כג]. אחרי תיאור זה בא הפסוק העשירי בספר תהלים (שבבחינת "העשירי יהיה קדש להוי'"[כד]), המתאר את מקור הפחד ביחס לגוים — "יושב בשמים ישחק א־דני ילעג למו"[כה]. תוכנו של פסוק זה מומחש בפתגם באידיש: "א מענטש טראכט, און גאט לאכט" — האדם חושב ומתכנן ("רבות מחשבות בלב איש") וה' צוחק עליו ועל תכנוניו (כשבסופו של דבר "ועצת הוי' היא תקום"[כו]). כך הוא כל הסיפור של מגלת אסתר — המן חושב מחשבות רבות לרומם את עצמו ולהרע לישראל, ופועל למימוש מחשבות אלו, ובסוף "יושב בשמים ישחק", שם את כל תכניותיו לאל ומשיב את גמולו בראשו. ההכרה בכך שה' צוחק צחוק אחד גדול על כל תכנוני האדם והבנינים שהוא בונה היא מפילת מורא, וכשהגויים חשים את נוכחות ה' באופן זה הם מתמלאים מורא ומתייהדים (על אף שהפחד הזה שייך גם ליהודים, הרי שאצל יהודי התחושה שבסופו של דבר ה' מנהל את המציאות וצוחק עליו ועל תכנוניו משרה עליו שמחה — הוא מסוגל להשתתף עם ה' בצחוק על עצמו — ואילו הגוי מרגיש בכי רע כשצוחקים עליו, וכשהוא מרגיש דרך עם ישראל את השראת ה' באופן זה הוא מתמלא פחד שגורם לו להתייהד).

ב. פחד מרדכי

בהמשך המגלה, אחרי התיאור של "ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם", ישנו ביטוי נוסף של פחד — "וכל שרי המדינות והאחשדרפנים והפחות ועֹשי המלאכה אשר למלך מנשאים את היהודים כי נפל פחד מרדכי עליהם"[כז]. אם "פחד היהודים" גורם ל"רבים מעמי הארץ" להתיהד, להתבטל בפני ה', הרי ש"פחד מרדכי" גורם לחשובי הגוים לנשא את היהודים ולחוש את מעלתם (ויש בכך גם מעלה מסוימת ביחס ל"פחד היהודים", כמובן מכך ש"פחד מרדכי" מופיע בהמשך המגלה, כעילוי נוסף על גבי "פחד היהודים"). ב"פחד היהודים" נתבארו שלש מדרגות, כנגד עולמות־נשמות־אלקות, וב"פחד מרדכי" יתבארו שתי

כא שמות טו, יא.

כב במקורו היה מחובר פרק זה לפרק הראשון (ברכות ט, ב), המתאר את דרכו של הצדיק ירא ה', ללמד כי הפלת האימה על הגוים צריכה לעבור דווקא דרך נוכחות ה' המורגשת אצל הצדיקים, כמבואר בפנים.

כג תהלים ב, א־ג.

כד ויקרא כז, לב.

כה פסוק ד. ורמז נאה: "**א־דני ילעג למו**" עולה **צחֹק אחד גדול** וכו'.

כו משלי יט, כא.

כז אסתר ט, ג.

מדרגות, המשמשות כ'ממוצעים' בין שלש המדרגות הקודמות:

בין עולמות לנשמות: פחד מהמשנה למלך

ברמה הנמוכה יותר, רמת הפשט, בה מתפרש הפחד כדאגה פיזית פשוטה מפגיעתם של היהודים, ההבדל בין "פחד מרדכי" ל"פחד היהודים" הוא באופי האיום שלהם. "פחד היהודים" הוא הפחד מפני מעשי היהודים הגיבורים, היושבים בערי הפרזות ולא מסתגרים מאחורי גדרות, שבכוחם לעמוד על נפשם ולפגוע פיזית במבקשי רעתם. לעומת זאת, "פחד מרדכי" איננו מכך שהוא יבוא וילחם בגופו — זהו פחד מפני מי שמשמש כמשנה למלך ומסוגל לרקום מזימות וגזירות כנגד הגוים, ולפגוע בכל מי שמפגין שנאה כלפי היהודים. "פחד היהודים" הוא מפני נחת זרועם ו"פחד מרדכי" הוא מפני משרתו הרמה.

> "פחד מרדכי" הוא פחד מפני מי שמשמש כמשנה למלך ומסוגל לרקום מזימות וגזירות כנגד הגוים, ולפגוע בכל מי שמפגין שנאה כלפי היהודים

בעומק, "פחד מרדכי" הוא מעין ממוצע בין הפחד שברמת העולמות לפחד שברמת הנשמות, משום שהפחד מגזירות מרדכי נובע גם מיראת השמים שלו. כל מי שיושב סמוך לאזנו של המלך וטבעת המלך נתונה בידו מעורר חשש, אך כאשר מדובר באיש שלטון מהדפוס הרגיל יודע הגוי (וכמותו גם השתדלן היהודי) איך אפשר 'להסתדר' אתו, להחניף לו ולשחד אותו. לעומת זאת, כאשר היושב בעמדה שלטונית זו הוא אדם ירא שמים, שיראת האלקים שלו נכרת על פניו, הרשעים אינם יכולים להסתדר אתו ולקנות אותו, והם יודעים שאם יהיו ראויים לכך הוא ידאג להעניש אותם כראוי. אם כן, הפחד מפני גזירות מרדכי הוא ממוצע בין הפחד הפיזי מפגיעה, שברמת העולמות, לבין הפחד וההשתאות מפני יראת השמים של היהודי, שברמת העולמות — זהו פחד מפגיעה פיזית שתגיע באופן מתוחכם יותר, ממי שמניעיו מבוססים על יראת השמים הפנימית שלו ומשום כך הוא דבק במטרותיו ומשיג אותן בנאמנות ובשום שכל.

בין נשמות לאלקות: גילוי אלקות בצדיק

ברמה הגבוהה יותר, "פחד מרדכי" הוא הפחד מדמותו המיוחדת של הצדיק, המשה רבינו שבדורו[כח] (ועל מרדכי נאמר בפירוש "שהיה מרדכי בדורו שקול כמשה בדורו"[כט]). לעיל נתבאר כי הפחד הנופל על הגוים הוא ההמחשה של "'ויקר' אלו תפלין", אך כאשר עוסקים בדמות של מנהיג כמשה הרי של"ויקר" נוספת עוד **א** זעירא[ל] — בעוד שבבלעם נאמר "ויקר אלהים אל בלעם"[לא], "לשון עראי, לשון גנאי, לשון טומאת קרי"[לב], הרי שבמשה רבינו נאמר "ויקר**א** הוי' אל משה"[לג], "לשון חיבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו"[לד]. **מרדכי** במיוחד עוסק במלחמה בקליפות **בלעם** ו**בלק** (העולות יחד כשמו[לה]), שאותיותיהן מצטרפות גם ל**בבל** (כאשר סיפור המגלה התרחש בסיום שבעים שנות גלות בבל) **עמלק** (מקור הקרי והטומאה, "אשר קרך בדרך"[לו], ושרש גלותנו האחרונה[לז])[לח], וממילא הוא שייך לתיקון ה"ויקר" בהוספת ה־**א** זעירא.

ומה פשרה של אלף זעירא זו? היא הסמל

כח ע"פ תקו"ז תקון סט (קיב, א). וראה גם זהר ח"ג רטז, ב.
כט אסתר רבה ו, ב.
ל רש"י ובעל הטורים על ויקרא א, א.
לא במדבר כג, ד. ושם פסוק טז: "ויקר הוי' אל בלעם".
לב רש"י עה"פ (עפ"י בראשית רבה נב, ה).
לג ויקרא א, א.
לד רש"י עה"פ (עפ"י בראשית רבה נב, ה), ועיי"ש בהשוואה המפורשת בין הלשונות.
לה ראה מחברת הקדש שער פורים.
לו דברים כה, יח.
לז כאשר עצם ה"מלחמה להוי' בעמלק מדר' דר" (שמות יז, טז) גם היא ביטוי של "אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא", וכך התיצבות מרדכי אל מול המן האגגי, העמלק שבדורו, ממחישה היטב את היותו בחינת משה שבדורו.
לח ראה אדרת אליהו במדבר כב, ה.

לכח של "אלופו של עולם" למזער־לצמצם את עצמו כדי להופיע בתוך הצדיק (ועל דרך התבטאות הפליאה של המגיד ממעזריטש ביחס לתלמידו החביב אדמו"ר הזקן, כאשר ראה אותו ישן על ספסל בבית המדרש — "אלקים כל כך גדול בגוף כל כך קטן"[לט]). אם אצל כל יהודי גילוי האלקות של "פחד היהודים" (על דרך "פחד יצחק") מופיע בדרך מעבר, כך שהגוי נחשף לגילוי אלקות ששורה על היהודי, הרי שאצל הצדיק יש סוג של התלבשות והופעה של האלקות בתוכו ממש, גילוי של "בלי גבול בתוך גבול"[מ], גילוי של אור אין סוף בתוך מציאותו המוגבלת של משה רבינו שבדור. כניסת האלף הזעירא הפלאית היא ממש בגדר "תפלין שבראש" — כניסת התפלין לשרות בתוך הראש, ולא רק כהשראה אלקית מעליו (כדיוק אדמו"ר הזקן[מא]) — וכאשר דבר זה מתחולל כבר לא ברור לגוי אם הפחד שלו הוא מה' או מהצדיק. הרבי שבדור הוא הממוצע המחבר בין האלקות לבין הנשמות, כאשר האלקות מופיעה בתוך נשמתו ממש, והעמימות שיש ב"פחד מרדכי" העליון בין פחד מהיהודי לבין פחד מה' היא רצויה — הגוי צריך לתפוס את היהודי כממוצע המחבר אותו אל ה' אלקי ישראל[מב].

ברגע הראשון מורגש פחד, וברגע שאחריו כבר מתחולל "ורחב לבבך" – הלב מתרחב עד אין סוף ונעשה כלי לקבלת האור והטוב האין סופיים

ג. "ופחדו אל הוי' ואל טובו"

הפחד המשיחי

יש להעמיק עוד במושג הפחד, בהקשר של "פחד היהודים" ו"פחד מרדכי" הנופלים על העמים, ובפרט בהתייחסות לדורו של משיח. העיון במושגי הפחד עד כה, ביחס לאומות העולם, היה במגמה להעלות ולהמתיק את הפחד שנופל עליהם — מפחד פיזי פשוט לפחד עמוק מפני ה' המעורר אותם להתייהד כגרי צדק. אכן, יש להעמיק עוד במושג הפחד ולהעלותו גם אצל היהודים:

בפסוק המדבר על ביאת המשיח נאמר "אז תראי ונהרת ופחד ורחב לבבך"[מג]. פסוק זה ממחיש חוויה טובה של פחד — התפעמות מול גילוי משיחי־פתאומי[מד] של טוב אין סופי, של "רוב טובה"[מה] שמעבר לקבולת האנושית. כשנצבים מול גילוי כזה ברגע הראשון מורגש פחד, וברגע שאחריו כבר מתחולל "ורחב לבבך" — הלב מתרחב עד אין סוף ונעשה כלי לקבלת האור והטוב האין סופיים. אכן חווית הפחד הראשונה — ההפתעה והתדהמה מול משהו אחר ושונה באמת — היא דווקא הכוללת בחובה את כל היכולת לשמוח בטוב הזה ולהכיל אותו בכלים רחבים (והרמז: "**ופחד ורחב לבבך**" עולה **ד** פעמים **פחד**, **פחד** פנים ואחור — **פ פח פחד פחד חד ד**). כך יש לדרוש את השרש **פחד** כחיבור של חוית **פ**תאום עם **החד**וה[מו] שמלוה אותה (כאשר נקודת החדוה הראשונית והחדה היא המקור לכל ההתרחבות וההתגלות שאחריה — גילה, שמחה וששון, כמבואר במ"א).

לט ראה בית רבי ח"א פ"ד.

מ ע"פ מאמר רבי הלל מפאריטש ("בינוני הוא גבול, צדיק בלי גבול ורבי בלי גבול בגבול"), כפי שמופיע בכתבי החסיד ר' יוחנן גורדון. מובא במגדל עז (מונדשיין) עשרה מאמרות עמ' שנג ונתבאר באריכות בלב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם".

מא ראה פרי צדיק לפדיון הבן אות ג (ובכ"ד); דברי תורה (מונקאטש) מהדורה רביעאה אות כד; בית רבי ח"א פי"ט.

מב וראה ישעיה מה, יד ובמלבי"ם שם (וביאור הדברים במאמר "אל מסתתר" במעין גנים ח"ב, ובפרט שם הערה יא וסביבותיה).

מג ישעיה ס, ה.

מד מלאכי ג, א: "...ופתאֹם יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים...".

מה ראה תענית כג, א ויבמות מז, ב.

מו ניתוח לשוני זה מבוסס על כך שאותיות **פחד** הן העיצורים העיקריים בשתי המלים הללו, בעוד שאר האותיות שייכות לאותיות **האמנתיו** החלשות והטפלות במלה.

מעבר לעצם השמחה והטוב שבפחד, כשהוא בא אל מול גילוי מפעים ומפתיע, גם במובנים היותר 'מלחיצים' של הפחד יש היבט חיובי ואפילו משיחי:

גם בהקשר של התפעמות מול חדוה פתאומית יש המפרשים[מז] את הפחד על דרך "אשרי אדם מפחד תמיד" (שנתפרש על פחד משכחת הלימוד, כנ"ל) — פחד מפני איבוד הגילוי הגדול, חשש שהשכינה שמתגלה תסור מעמנו בשל מעשינו הלא־טובים. פחד כזה הוא התגובה הספונטאנית של מי שמרגיש שהגילוי הגדול לו זכה אינו מגיע לו. תחושת ה'לא מגיע לי כלום' היא יסוד עבודת ה' ובריאות הנפש[מח], והפחד מפני איבוד מתנת חנם שמימית הוא גם הסגולה להשתמרות הנצחית שלה. התחושה שהגילוי המשיחי הוא מתנה אלקית טובה, הנעלית באין ערוך מכל מעשינו ועבודתנו, היא הכלי לקבל את מה שמעל ומעבר למציאות חיינו הרגילה והיא הערובה לכך שהדברים ישתמרו אצלנו בקביעות במלוא עוצמתם וחידושם.

ועוד, יש מהמדקדקים שמציינים כי שרש **פחד** הוא היפוך אותיות של שרש **דחף** — הפחד מעניק כח ותחושת דחיפות בחתירה ליעדים נכונים. מי שפוחד, באופן נכון ומאוזן, מהמציאות הגלותית מתמלא דחף להביא את המשיח תיכף ומיד ממש וחותר לכך במלוא כחו (וכפי שיתבאר בהמשך, הפחד אינו רק בריחה מפני הרע, אלא כלולה בו גם הנהירה אל היעד הנסתר וה'מפחיד' ברוב טובו).

בעומק יותר, הפחד לא רק דוחף בכיוון מסוים, אלא מאפשר להוליד יעד אחר ומחודש. על ה"בהמות" נאמר בספר איוב "גידי פחדיו

> מי שפוחד, באופן נכון ומאוזן, מהמציאות הגלותית מתמלא דחף להביא את המשיח תיכף ומיד ממש וחותר לכך במלוא כחו

ישׂרגו"[מט] — זהו תיאור של ביצי הבהמות, בהן מתבשל זרעו, ושל הגידים הקשים והרחבים כעבותות המובילים את הזרע. מי שעובד את ה' בבחינת "בהמות", למעלה מטעם ודעת, הוא דוד מלכא משיחא, האומר "ואנכי בער ולא אדע בהמות הייתי עמך. ואני תמיד עמך אחזת ביד ימיני"[נ]. אצל מי שאוחז במדרגה זו הפחד הוא המקום בו מתבשל זרע המלוכה, כאשר תחושת "ופחד ורחב לבבך" מרחיבה ומקשיחה את הגידים המוליכים את הזרע. הפחד המתוקן מהמצב — פחד שאינו משתק או מלחיץ, אלא מרחיב את הלב בדאגה על המציאות תוך כדי אמונה וציור נכון של היעדים המשיחיים — הוא הגורם היעיל ביותר להבשיל את זרע המלוכה, את הגרעין הרעיוני והנפשי לצמיחת מציאות אחרת לחלוטין מההוה הקשה.

אמונה־ידיעה־ראיה

הפחד המשיחי מופיע באופן המובהק ביותר בפסוק המתאר את התהליך שצריך לעבור דורו של משיח, דורנו שלנו, במגמתו לקראת הגאולה האמיתית והשלמה: "אחר ישֻבו בני ישראל ובקשו את הוי' אלהיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל הוי' ואל טובו באחרית הימים"[נא]. "אחר ישֻבו בני ישראל", אחרי כל צרות הגלות, הוא קיום היעוד של "וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל

מז ראה מצודת דוד להושע ג, ה (פסוק שיתבאר לקמן בארוכה).

מח וראה באורך במאמר "פרק בעבודת ה'" בספר לב לדעת.

מט איוב מ, יז, ופירש"י שם. הכתיב של ביטוי זה – "**גידי פחדו ישרגו**" – עולה **ז** פעמים **פחד**!

נ תהלים עג, כב־כג. פסוקים אלו, המתארים את מדרגת דוד מלך ישראל, רומזים למשיח בכמה אופנים: "**בער ולא אדע**" עולה **משיח הוי'**, "**בהמות**" עולה **מלך המשיח**, והכל יחד – "**ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך. ואני תמיד עמך**" עולה **ה** פעמים **משיח בן דוד**.

נא הושע ג, ה. פסוק זה כולו עולה (**טו** פעמים **רחל**, **טוב** פעמים **דור**, העולה) **ג** פעמים (כנגד **ג** העליות שבפסוק זה, כדלקמן) פסוק אחר המדבר במשיח – "**הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד**" (ישעיה נב, יג).

לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין"[נב], והתשובה הזו היא "ובקשו את הוי' אלהיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל הוי' ואל טובו".

חז"ל מסבירים[נג] כי בדורו של רחבעם, בו נקרעה הממלכה, מאס עם ישראל בשלשה דברים — בה', במלכות בית דוד ובבית המקדש — והמשיח לא יבוא עד שבני ישראל לא ישובו לבקש את שלשת הדברים הללו (כפי שמבקש אדם את אבדתו, במסירה ובנתינה, ביגיעה ובחפץ לב). על החזרה אל ה' ואל מלכות בית דוד נאמר "ובקשו את הוי' אלהיהם ואת דוד מלכם", ואילו על בקשת המקדש (שנקרא "ההר הטוב הזה"[נד]) נדרש חלקו השני של הפסוק — "ופחדו אל הוי' ואל טובו". הפחד הזה, לצד היותו התפעמות שמחה על ההתגלות האלקית במקדש — גילוי בהיר של "בהר הוי' יראה"[נה] (ו"כדרך שבא לראות כך בא ליראות"[נו]) המופיע בזמן הגאולה באופן של "עין בעין יראו בשוב הוי' ציון"[נז] — כולל גם תקוה טובה[נח] ונהירה במרוצה[נט] אל המקדש, "ונהרת ופחד ורחב לבבך".

את שלש העליות — שתי מדרגות של "ובקשו" ומדרגה אחת של "ופחדו" — יש לבאר בעבודת ה' הפנימית וגילוי האלקות שמתחולל בהן: מורנו הבעל שם טוב מבאר[ס] כי בקשת דוד המלך היינו לבקש הרגשת השגחה פרטית על כל צעד ושעל בחיים — חיי הפרט של כל אדם וחיי הכלל של עם ישראל בארצו (כשמתוך הכרה זו יודע האדם שכל פרט — החל מנקיפת אצבעו מלמטה — מכוון בהשגחה פרטית, ואינו מואס במה שה' מזמן לו). בקשת ה', שעוד לפני ראית ההשגחה הפרטית (בקשת דוד המלך), היא הבקשה לזכות לאמונה בהירה בהמצאות ה' בעולם. אחר כך, בראית ההשגחה הפרטית, מתקדמת האמונה והופכת לידיעה — מי שחש השגחה פרטית ומזהה יד מכוונת מאחורי כל המאורעות יודע בוודאות על מציאות ה', גם אם אין לו השגה באלקות עצמה. אמנם, הכרת נוכחות ה' באה אל שיאה — אחרי האמונה ואחרי הידיעה (שבגדר "ידיעת המציאות"[סא], בלשון החסידות) — בראיה ממשית של הגילוי האלקי בבית המקדש (שהיא כבר "ראית המהות", בלשון החסידות).

ולסיכום: "אחר ישֻבו בני ישראל", ותשובה זו צריכה להתבטא בחרטה על המאיסה ובבקשה בכל לב ונפש של שלשה דברים — ראשית, האמונה בה' ובתורתו; שנית, גילוי ההשגחה הפרטית המוביל לידיעת המציאות; שלישית, גילוי האלקות במקדש שבבחינת ראית המהות ממש[סב]. הפחד הממשי, "ופחדו אל הוי' ואל טובו" (שבבחינת "האור כי טוב" הנראה לעין), שייך לראית המהות דווקא — **היראה** תלויה **בראיה** — ועוד לפני שזוכים לראיית זאת בפועל, עצם הצפיה הפנימית שלה מעוררת פחד ודחף, תקוה טובה ונהירה מואצת, אל היעוד הטוב הזה.

נב רמב"ם הלכות תשובה פ"ד ה"ה.

נג מדרש שמואל פרשה יג; ילקוט שמואל קו (וראה גם זהר ח"ב קעה, ב). ביאור ארוך למאמר זה ראה במאמר "הראיון המלא" בספר צו השעה - טיפול שורש.

נד דברים ג, כה (וראה במפרשים עה"פ).

נה בראשית כב, יד.

נו חגיגה ב, א.

נז ישעיה נב, ח.

נח ראה רד"ק עה"פ.

נט ראה אבן עזרא עה"פ.

ס כש"ט (קה"ת) אות מו-א; דגל מחנה אפרים פרשת ואתחנן בשם הבעש"ט.

סא ראה דרך מצותיך מצות האמנת אלקות פ"ב (מה, ב). ובכ"מ.

סב ורמז: שלשת השלבים של **אמונה-ידיעה-ראיה** הם המביאים לשלמות האדם המיועדת מששת ימי בראשית, השלמות של **אדם-דוד-משיח** (ר"ת **אדם**, כנודע): מהות האדם הישראלי, "אתם קרויים 'אדם'" (יבמות סא, א), היא עצם האמונה בה' ובקשתה; ידיעת המציאות, על ידי השגחה פרטית, היא תודעת "ואת דוד מלכם", כפי שמפרש הבעל שם טוב; ראית המהות בבית המקדש היא שלמות עבודתו של "משיח בונה מקדש" (הלכות מלכים פי"א ה"ד), וד"ל.

שיעור

משברים מצמיחים ביסוד בית ישראל

משפחה בצמיחה

קיצור מהלך השיעור

באוירת השמחה של חדש אדר זכינו לשיעור־השלמה מופלא אודות **שבעת משברי־הנפש** הרמוזים ב**מלכי התהו** ועבודת ה**צמיחה מתוך משבר** (צמיחה פוסט־טראומטית) שהוזכרו בגליון בשבוע שעבר (בשיעור השלישי והאחרון בסדרת שיעורי ההעמקה בהגותו של ויקטור פרנקל). **פרק א** מעמיק בכך ש**השבירה בכח הדעת** שבנפש – הטראומה שכנגד מלך התהו הראשון – **כוללת את כל המשברים** הבאים, ורומז לתהליך **הצמיחה והתיקון** (וגם לסגולה המיוחדת לצמיחה הזו במצות תפילין). **פרק ב**, באופן מפתיע, מחזיר את כל התהליך לתוך בית ישראל – מקביל את משבר הדעת ל**יעקב** ואת ששת המשברים הנוספים לששת **בני לאה** – ומראה כיצד אנחנו **כוללים את כל המשברים וצומחים מתוכם**. שיעור עמוק ויפהפה, שכדי למצותו יש ללמוד בישוב הדעת, בלי לפספס גם את הערותיו גדושות־התוכן.

א. משבר הדעת

שבעת משברי התהו

למדנו[א] על שבעה משברים כלליים, שכנגד שבעת מלכי עולם התהו שנשברו ומתו (שבכל אחד מהם כתוב "וימלך... וימת")[ב]:

התמוטטות עצבים, שהיא שבירת הדעת, כנגד המלך בלע בן בעור.

תחושת ניכור, העדר־אהבה, משבר החסד, כנגד המלך יובב בן זרח מבצרה.

טראומה של פגיעה, עד כדי פרנויה, משבר הגבורה, כנגד המלך חֻשם מארץ התימני.

משבר בדידות חברתי, תחושה ש'אין לי מקום בעולם', משבר התפארת, כנגד המלך הדד בן בדד.

משבר של אי־הצלחה, הרגשה שאני לא־יוצלח ו'שלימזל', משבר הנצח וההוד (שבעולם התהו הם ספירה אחת), כנגד המלך שַׂמלה ממשַׂרקה.

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. ד'־ו' אדר תשפ"ה – רשימת הרב.

א שיעור אור לט"ו בשבט (ח"ג) – נדפס בגליון תצוה־זכור – השתא.

ב בראשית לו, לג־לט. וראה לקו"ת (האריז"ל) ס"פ וישלח. ובכ"מ.

משבר שלום־בית (ושלום במשפחה בכלל), משבר היסוד, כנגד המלך שאול מרחובות הנהר. משבר של ריקנות קיומית[ג], משבר המלכות, כנגד המלך בעל חנן בן עכבור[ד].

אחרי שבעת המלכים בהם נאמר "וימלך... וימת" בא המלך השמיני, המלך הדר — הנשוי למהיטבאל — בו לא נאמר בתורה "וימת", והוא המעבר מהתהו לתיקון, בסוד "ברישא חשוכא ['והארץ היתה תהו ובהו וחשך'[ה]] והדר נהורא ['ויהי אור'][ו]" (והוא סוד "הוד והדר"[ח]: קודם טראומה של "הודי נהפך עלי למשחית"[ט] — שבירת הכלים, מיתה וקבורה, במדת ההוד — ואחר כך שיקום של המלך הדר, "והדר נהורא", וד"ל). ראשית התיקון היינו האמונה שאפשר לחזור למצב שקדם לשבירה ("הדר" לשון חזרה) אך התכלית היא צמיחה ובניה חדשה, טובה יותר ממה שהיה לפני המשבר (כלומה, עיקרו־ממשו של המצב הקודם הוא רק במחּ הזכרון, זכרון העבר שאינו אמור לחזור בפועל — זהו שלב מעבר, חוליה מחברת שתפקידה להעביר מהעבר אל העתיד לבוא).

"מפתחא דכליל שית"

המשבר הראשון, שבירת הדעת, הוא הכלל של כל המשברים והמקור להם[ז] (עד כדי כך שאחד ממובני המושג דעת בלשון הקדש הוא שבירה[יא]). על כך יש לפרש, באופן מחודש, את לשון הזהר שהדעת היא "מפתחא דכליל שית"[יב] (וכרמז הידוע[יג] ש־**דעת** עולה שש פעמים **דעה** — הכל מושגים של דעת). בדרך כלל הפירוש הוא שהדעת כוללת את כל שש מדות הלב, ששת הקצוות של ז"א, הנולדות ממנה[יד]. אמנם, לענייננו יש לפרש שהמלך הראשון שכנגד הדעת, בלע בן בעור, כולל את כל ששת המלכים הבאים

ג ורמז: **ריקנות קיומית** עולה 1332 (יהלום 36, היינו 36 פעמים 37), "**וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר**" (שמות כ, א), פסוק הכותרת של עשרת הדברות. זו תכלית משמעות החיים – תיקון המלכות (מקום ריקן) על ידי קבלת עֹל מלכות שמים (ה־עֹל ממלא את התוך הריק, שהוא רִיק, חותם שוקע, על מנת לקבל את ה־עֲל, גילוי שרש העל־מודע בחלל הפנוי של המלכות וד"ל).

ד **בעל חנן**, המלך האחרון, שכנגד ספירת המלכות, הוא אותיות "**נחל נבע**" (משלי יח, ד), הרומז לרבי **נחמן** מברסלב, "**נחל נ**בע **מ**קור **ח**כמה" (ראה חיי מוהר"ן קפט), שאכן בהקבלת שבע הדרכים בעבודת ה' בעם ישראל לשבע החיות הטהורות (ראה מבחר שיעורי התבוננות חי"ז עמ' 117־126 ובכ"מ) מקביל למלכות, סוד הזמר (היינו מילוי חלל העצבות־היאוש בשמחה של "ברוב שירה וזמרה"). רבי נחמן בא למלא את חלל הריקנות הקיומית של דרא בתראה דעקבתא דמשיחא, לתת משמעות קיומית לחיים (כאשר כל תורתו היא מוסר אליבא דנפשיה לפי תורת החסידות). אכן, מובא שרוב חסידי ברסלב מגיעים לרבי נחמן מתוך תחושת עצבות של תחושת ריקנות בחיים, ולכן עיקר הוראתו הוא "מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד" (לקומ"ת תורה כד), בכל מצב למלא את החלל בשמחה, אפילו ממילי דשטותא (שם תורות כד ו־מח), וד"ל. לאור זאת, אפשר להקביל את שבע החיות הטהורות למשברים מהחסד עד המלכות – איל כנגד משבר הניכור, צבי כנגד משבר הפגיעה־הרדיפה, יחמור כנגד המשבר החברתי (חוית "או **חברותא** או **מיתותא**", נוטריקון **יחמור**), אקו־דישן כנגד משבר חוסר ההצלחה, תאו כנגד משבר שלום הבית וזמר כנגד משבר הריקנות, כנ"ל. המשבר הראשון־הראשי, משבר הדעת (המשבר של המלך בלע בן בעור, הכולל את כל ארבעת אבות הנזיקין, כפי שהתבאר בשיעור הנסמן בהערה א) – שכולל את כל שאר המשברים, כפי שיתבאר עוד באריכות – מכוון כנגד השור (סוד הכתר־הדעת בשלש הבהמות שור־כבש־עז שמעל שבע החיות), היינו שור העובר התמוטטות עצבים (ונעשה שור עצבני ומסוכן מאד...), שור **מועד** (אותיות **מודע**, משבר הדעת). והנה, הממוצע של **שור־דעת איל־חסד צבי־גבורה יחמור־תפארת אקו־נצח דישן־הוד תאו־יסוד זמר־מלכות** הוא 660, "**ירידה צורך עליה**" (לקו"ת בהר מא, א ע"פ מכות ז, ב. ובכ"מ)! המשבר שתכליתו צמיחה פוסט־טראומטית.

ה בראשית א, ב.

ו שם פסוק ג.

ז שבת עז, ב.

ח תהלים כא, ו; צו, ו; קד, א; קיא, ג; דהי"א טז, כז.

ט דניאל י, ח.

י **דעת** היינו **ד־עת**, רמז לשבעת פסוקי **כח** העתים בספר קהלת (ג, א־ח) שכל אחד כולל **ד עת**ים, "עתים לטובה ועתים לרעה", תקופות שונות של משבר וצמיחה. תיקון **כח** העתים טמון בשבט יששכר – עליו נאמר "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים" (דהי"א יב, לג) – שלקמן (בפ"ב) יתבאר שהוא המכוון כנגד המלך שאול מרחובות הנהר, כאשר הנהר הוא כינוי לממד הזמן ("לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים"), ודוק.

יא ראה שופטים ח, טז, ובתרגום יונתן ופירש"י שם.

יב זהר ח"ב קעז, א.

יג **שערי אהבה ורצון** מאמר "רחל" הערה כג; **תשובת השנה** מאמר "בין המצרים" הערה נב. ובכ"מ.

יד ראה לדוגמה לקו"ת ואתחנן ד, ו.

אחריו[טז], בהם נאמר (כמוהו) "וימלך... וימת" — "בתר רישא [של 'ברישא חשוכא'] גופא אזיל"[יז]. כלומר, כל סוד השבירה־המשבר הוא בדעת, כאשר סוד התיקון־הצמיחה בעקבות המשבר עולה עד לכתר (שרש הדעת) — "צמח שמו ומתחתיו יצמח"[יז] של המשיח.

האריז"ל מסביר[יח] שבלע בן בעור — המלך שכנגד הדעת — הוא־הוא בלעם בן בעור, שאמר על עצמו שהוא "יודע דעת עליון"[יט] (מקור הקללה שה' הופך לברכה[כ], הקללה מעטרא דגבורות שבדעת והברכה מעטרא דחסדים שבדעת). בלעם הוא הלעומת־זה של משה רבינו[כא], הדעת דקדושה של כל עם ישראל[כב], כפי שדרשו חז"ל ש"'לא קם נביא עוד בישראל כמשה'[כג] אבל באומות העולם קם, ואיזה? זה בלעם בן בעור"[כד] (ונבואת בלעם היא הנבואה המפורשת העיקרית בתורה על משיח[כה], הצמיחה שבכתר, כנ"ל).

משבר הדעת ותיקונו

הדעת היא המודעות, שמתחילה כמודעות עצמית מופרזת, תחושת ה'אני' ("אנא אמלוך"[כו]), שמביאה לשבירה. במשבר הדעת, התמוטטות עצבים, השבירה היא 'אני נגד עצמי' — השכל נגד הרגש (כאשר מדובר גם בשכל של תהו, ריכוז בלתי־יציב של הדעת, ללא בטול ושפלות, וגם ברגש של תהו), המח נגד הלב — קונפליקט פנימי ועצמי שלא נודע מאין בא (ותיקונו "דע מאין באת"[כז]). מהמשבר הזה משתלשלים המשברים הבאים — הזולת־המציאות נגדי או אני נגד הזולת־המציאות (במשברי החסד־הגבורה־התפארת־הנו"ה), שנינו אחד נגד השני (במשבר היסוד) וה' נגדי (במשבר המלכות). התיקון־הצמיחה היינו הפיכת תחושת הניגוד, ה"נגד", ל"**עזר**" (שעוזר **לזרע** לצמוח מתוך הקבורה והרקבון במשבר), בסוד "עזר כנגדו"[כח] (עיקר התיקון של המלך הדר, שזוכה למהיטבאל כעזר כנגדו[כט]).

> במשבר הדעת, התמוטטות עצבים, השבירה היא 'אני נגד עצמי' – השכל נגד הרגש, המח נגד הלב – קונפליקט פנימי ועצמי שלא נודע מאין בא

טו והנה, **בלע בן בעור** עולה ו"פ **חסד** – "כליל שית" מדרגות של חסד (כל עולם התהו הוא משמיטת החסד, התפשטות היש ללא הגבלה, בבחינת חסד דישמעאל שמחזיק עצמו 'גדול', כמבואר בתניא אגה"ק ב) – וכן הוא עולה ט"פ (ממוצע כל אות) **חיל**, סוד "חיל **בלע** ויקאנו" (איוב כ, טו).

טז עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

יז זכריה ו, יב.

יח ע"ח ש"ח פ"ד.

יט במדבר כד, טז.

כ ראה דברים כג, ו.

כא משה רבינו הוא נשמת יעקב – "משה מלגאו, יעקב מלבר" (ע"פ תקו"ז יג, כט, א) – סוד הדעת באבות, כדלקמן בפנים.

כב תניא פמ"ב.

כג דברים לד, י.

כד ספרי ברכה טז.

כה הלכות מלכים פי"א ה"א (וראה באריכות לקו"ש חי"ח בלק ב).

כו ע"פ מלכים־א א, ה.

כז אבות פ"ג מ"א.

כח בראשית ב, יח (וראה רש"י עה"פ). "**עזר כנגדו**" עולה ח"פ (ממוצע כל אות) **אדם** – "לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו" – סוד הצמיחה־התיקון. ב"**לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו**" יש **לא** אותיות והוא עולה 1333, **לא** פעמים (ממוצע כל תבה) **גדול**, בסוד "מלכא בלא מטרוניתא לאו הוא מלך ולאו הוא גדול" (זהר ח"ג ה, א). נמצאנו למדים שכל עוד שהאדם רווק (לשון ריק) הוא בקטנות, ורק כאשר נושא אשה הוא מגיע לגדלות (בהמשך הוא נופל לקטנות ב', כל עוד הוא רודף אחר פרנסה, וכשמתגבר ומקדיש את חייו לתורה, עבודה והפצה הוא זוכה לגדלות ב', וד"ל) – סוד "קטנות קודם לגדלות" (ראה **סוד ה' ליראיו** ש"כ). ממילא מובן שמלכי התהו נשברו בהיותם "לבדו" בלי אשה, "לא תהו בראה לשבת יצרה" (ישעיה מה, יח; וראה חגיגה ב, ב ובכ"ד), ויש לדרוש "לא – תהו בראה", ה' ברא את עולם התהו בבחינת "לא", ללא האיזון ("מתקלא") והיציבות של אשה לאיש, ולכן הוא נשבר (מעצמו, וד"ל).

כט **הדר מהיטבאל עזר כנגדו** עולה 666, **יתרון**, "כיתרון

מח הדעת הוא מח האחור[ל], ולכן הוא מקור השבירה, שהרי במצב של "אשגחן אפין באפין"[לא], הגדרת התיקון־האיזון, אין שבירה ומיתה, וממנו צריך לצמוח בסוד "אחור וקדם צרתני"[לב]. האדם נולד במצב של "אחור", בקטנות של מודעות עצמית — מקור המשבר, כנ"ל — ועליו לגדול ממנו למצב של "קדם". לפי מושגי האריז"ל, בהם יש קטנות א', גדלות א', קטנות ב' ואז גדלות ב'[לג], בתחלה עולים ממודעות עצמית (קטנות א') למודעות אלקית (גדלות א'), אחריה יש משבר נוסף, נפילה לקטנות ב' — שהיא שוב מודעות עצמית עם רשימו־ריח שיש אלקים בעולם, ממית (עכשיו, במשבר) ומחיה (בהמשך, בצמיחה) — ואזי צמיחה לגדלות ב', מודעות טבעית[לד].

הבעלים של עולם התיקון ממש הוא יעקב אבינו. לכן יש להתבונן כיצד מופיעים אצלו עצמו המשברים, שדווקא מתוכם צומח בית ישראל

כנגד מח הדעת, מח האחור, נמצא הקשר של התפילין[לה] (וכפי שדורשים חז"ל[לו] על "וראית את אחורי"[לז] שה' הראה למשה קשר של תפילין). נמצא שסוד קיום מצות תפילין הוא סגולה לקום לתחיה לאחר כל משבר־טראומה — החל מהטראומה הראשית והכוללת, התמוטטות עצבים — ובכך טעם פנימי ל'מבצע תפילין' שיזם הרבי מליובאוויטש לדורנו, דור שבור, כרפואה ותיקון לכל המשברים[לח] (מבצע תפילין החל בימי ההכנה המתוחים למלחמת ששת־הימים[לט], 'משבר' שמתוכו באה צמיחה גדולה, והמשיך בתנופה מאז כהתמודדות עם כל הגלים והמשברים שעוברים על עם ישראל).

ב. יעקב ובני לאה

בית יעקב – עולם התיקון

עד כה ההתבוננות היתה במלכי התהו, השבירה שלפני התיקון, ובמלך הדר שהוא ראשית המעבר מהתהו לתיקון, אבל הבעלים של עולם התיקון ממש הוא יעקב אבינו[מ]. לכן יש להתבונן כיצד מופיעים אצלו עצמו המשברים, שדווקא מתוכם צומח בית ישראל (כמשפחה ובהמשך — מתוך טראומת הירידה למצרים והגלות בה — כעם ישראל). כך, את הפירוש המחודש ל"מפתחא דכליל שית", שהמלך בלע בן בעור שכנגד הדעת כולל את ששת המלכים שבאים אחריו (ומכוונים מחסד עד מלכות), יש ליישם בקדושה, ולהסביר שהוא מופיע אצל יעקב וששת בני לאה:

בדרך כלל מסבירים שראובן־שמעון־לוי מכוונים כנגד חסד־גבורה־תפארת[מא], הצמד יששכר וזבֻלון כנגד נצח והוד[מב] ויהודה כנגד המלכות[מא] (כאשר יסוד ז"א נשאר פנוי ליוסף בן רחל ויסוד הנוקבא לבנימין בן רחל[מג]). אך כעת נפרש שיעקב הוא ה**דעת** (בסוד "**עדות** ביעקב"[מד]

האור מן החשך [של מלכי התהו שמתו]" (קהלת ב, יג).

ל ראה ע"ח שכ"ה פ"א (מ"ב). ובכ"מ.

לא זהר ח"ב קעו, ב (ספד"צ פ"א).

לב תהלים קלט, ה.

לג דרושי פסח וספיה"ע בשעה"כ ופע"ח.

לד על שלשת סוגי המודעות ראה בספר הטבע היהודי מאמר "המודעות העתידית" (עמ' כא ואילך).

לה ע"ח שער הכללים פי"ב.

לו מנחות לה, ב.

לז שמות לג, כג.

לח ידוע באריז"ל (שעה"כ דרושי תפילין דרוש ה ובכ"ד) שתש"י של האיש הם תש"ר של האשה, כך יש לכוון שכאשר אשה עוברת משבר היא תצמח מחדש תוך קדושת תש"י שכנגד הלב (בחינת אשה), וד"ל.

לט ראה שיחת ש"פ במדבר תשכ"ז. ובכ"מ.

מ מאמרי אדה"ז תקס"ה פד, ב (וראה בהגהות הרנ"ש על אוצרות חיים אות כד).

מא זהר ח"א קנד, ב.

מב משנת חסידים מסכת האצילות דערבית פ"ה מ"ז.

מג ראה זהר ח"א קנג, ב; ספר הליקוטים ויצא פל"ו. ובכ"מ.

מד תהלים עח, ה.

ו"**עדת** יעקב"[מה]) וששת בני לאה מכוונת כנגד ששת מלכי התהו הבאים ומשבריהם (שאצל בני יעקב נכרת הצמיחה שמתוכם): ראובן־שמעון־לוי נשארים כנגד חסד־גבורה־תפארת (יובב־חשם־הדד), אך זבֻלון הסוחר הוא כנגד נו"ה (שמלה) ישששכר החכם כנגד היסוד (שאול[מו]) — "שמח זבוּלן בצאתך [יציאה ברגלים, נצח והוד, היוצאות לסחור־להסתובב 'לבר מגופא'[מז]] וישששכר באהליך [**אהל** היינו **ו** ברבוע, סוד היסוד]"[מח] — ויהודה המלך כנגד המלכות (בעל חנן), כפשוט (ולהשלמת המבנה: כאשר יעקב הוא הדעת, אברהם ויצחק הם החכמה והבינה[מט] — **אברהם, אבר־מה**[נא], בסוד ה**חכמה, כח־מה**[נב], ויצחק, לשון צחוק ושמחה, בסוד הבינה, "אם הבנים שמחה"[נג] — והכתר הוא המשיח, "משיח אלהי יעקב"[נד]).

משברי בני לאה

את ששת המשברים ה'פרטיים' של ששת מלכי התהו ניתן לזהות אצל ששת בני לאה:

משבר האהבה מתבטא אצל ראובן, הסובל מהרגשת ניכור מצד בני משפחתו, כולל אביו שמכנהו "בכור שוטה"[נה] (היפך מתנת החכמה — חכמת חיים — שבחסד[נו]). בעצם, חוסר האהבה מתבטא כבר בשמו, בו בטאה לאה אמו את התחושה שהיא לא נאהבת — "ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה הוי' בעניי כי עתה יאהבני אישי"[נז] (ואחרי הסתלקות רחל ראובן אף מקנא לחוסר־האהבה ביחס לאמו[נח]). אכן, ראובן צומח משם להיות אח מסור ואוהב באהבה שאינה תלויה בדבר לאחיו יוסף, כדרשת חז"ל בשמו "אמרה ראו מה בין בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו ולא עוד שלא ערער עליו אלא שביקש להוציאו מן הבור"[נט].

משבר הפגיעה מופיע אצל שמעון, שפוגע בשכם וביוסף, וממילא גם נפגע בעצמו. גם שם, תחושת השנאה מתבטאת כבר בשמו, בו הביעה לאה אמו את התחושה שהיא שנואה — "ותאמר כי שמע הוי' כי שנואה אנכי ויתן לי גם את זה ותקרא שמו שמעון"[ס]. אכן, מתוך כך צומחת אצל שמעון הרגישות לפגיעה, ואחרי

מה תדא"ר פכ"א ("לעולם יהא אדם" שבסידור).

מו שרש שאול הוא ברחובות הנהר, סוד הבינה, המתבטא ב"ומבני יששכר יודעי בינה לעתים" (וראה לעיל הערה י).

מז זהר ח"ב קי, ב; רכז, א.

מח דברים לג, יח.

מט ועל דרך המפורש (שעה"כ ענין כונת העמידה עמ' קצ) ש"אלהי אברהם, אלהי יצחק ואלהי יעקב" הם כנגד חב"ד ("**ו**אלהי יעקב", בתוספת **ו**, רומז לכך שהוא "כליל שית").

נ לקו"ת (האריז"ל) על המלה "בראשית" (עמ' י).

נא זהר ח"ג כח, א ובכ"מ.

נב תהלים קיג, ט.

נג שמואל־ב כג, א.

נד וכמה רמזים מופלאים במבנה המחודש כאן: **משיח אברהם יצחק יעקב** (עד כאן עולה 996, **משיח בן יוסף ומשיח בן דוד**!) **ראובן שמעון לוי יהודה זבלון יששכר יהודה** עולה 2722 – **חכמה בינה דעת חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות** (עשר ספירות פנימיות של עולם התיקון), וביחד עם **כתר חכמה בינה חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות** (2868) – עשר ספירות בלי־מה של עולם התהו (כמבואר במפרשי ס"י), שהרי "כאשר אתה מונה את הכתר אין אתה מונה את הדעת" (ראה ע"ח שכ"ג פ"ח; שיעורים בסוד ה' ח"ב עמ' קטו; ח"ג עמ' קנט), מקום השבירה והתיקון, המשבר והצמיחה (כאשר "אל אחר אסתריס" ואין בו דעת) – עולה הכל 5590, ה"פ 1118 ("**שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד**"), **אחד** פעמים 430 (ה"פ **אלהים**, **שקל** הקדש של כל אחד מארבעת סוגי הנשמות שכנגד אבי"ע – "**צדיק יסוד עולם**", **יודע ספר**, **חסיד שמח**, **יהודי פשוט** – כמבואר במ"א), ודוק היטב. ועוד: **כתר חכמה בינה דעת חסד גבורה תפארת נצח־הוד יסוד מלכות** (**י** ספירות דתהו כנ"ל) עם עשר הנשמות שכנגדן, **משיח בן דוד אברהם יצחק יעקב ראובן שמעון לוי זבלון יששכר יהודה**, עולים 6130, ו"פ (ממוצע כל ספירה עם נשמה) 613 ("**הוי' אלהי ישראל**", **משה רבינו**), **תריג** מצוות תורתנו הקדושה, "תורת משה עבדי" (מלאכי ג, כב).

נה בראשית רבה צא, ט.

נו ראה ספר יצירה פ"ד מ"ג (ובפירוש הגר"א שם, ובהקדמת הראב"ד לס"י).

נז בראשית כט, לב.

נח שם לה, כב וברש"י (משבת נה, ב).

נט רש"י לבראשית כט, לב (עפ"י ברכות ז, ב).

ס בראשית כט, לג. השנאה לכשעצמה עדיין איננה פגיעה ממשית של גבורה, אלא חלק מהניכור שבמשבר החסד – הרגשת חוסר אהבה היא מצד החסד שבחסד והרגשה ששונאים אותי ממש היא הגבורה שבחסד, ודוק (אכן, מתוך השנאה מגיעים לרדיפה ופגיעה, כפי שרואים בשנאת האחים ליוסף, וכמובא ברש"י דברים יט, יא איך משנאה אפשר להגיע עד שפיכות דמים ר"ל).

הנקמה בשכם הפוגע ובאנשי עירו הוא הפורש את כנפו על אחותו דינה שנאנסה[סא] (כמובן, גם לאה עצמה מרגישה שדווקא מתוך הטראומות, חוסר האהבה ואפילו השנאה, היא צומחת וזוכה לבנים, כפי שהיא מדגישה בקריאת השמות, ומכוונת לאמת — "וירא הוי' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה"[סב]).

לוי, ששמו מבטא ציפיה להתלוות־להתחבר — "הפעם ילוה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים"[סג] — סובל מהמשבר החברתי שבתפארת (ורמז: **תפארת** בגימטריא **לוי** במשולש), ולא משתלב עם אחיו (חוץ משמעון, אחיו הגדול, אליו הוא מצטרף[סד] — מי שלא מוצא את מקומו בחברה בוחר להצטרף דווקא למי שפוגע ונפגע, וד"ל). בסופו של דבר, הוא צומח כמי שלא מושפע כלל מלחץ חברתי — הוא לא חלק מהשעבוד במצרים[סה], הוא מל את בניו גם כשכל ישראל נמנעים מלמול במדבר[סו], הוא לא משתתף בחטא העגל ונשאר נאמן לה' ולמשה — וגם כשאין לו נחלה בארץ (ביטוי מוחשי להרגשת 'אין לי מקום בעולם') הוא זוכה לתפוצתו דרך כבוד[סז], כשהוא מעורב בכל ישראל, מקבל מכולם גשמיות ומשפיע על כולם רוחניות[סח].

זְבֻלון, שכנגד משבר הנצח וההוד, מרגיש חסר־מזל ולא־יוצלח — "זבולון מתרעם על מדותיו הוה... אמר זבולון לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם לאחיי נתת להם שדות וכרמים ולי נתת הרים וגבעות לאחיי נתת להם ארצות ולי נתת ימים ונהרות" וכאשר הקב"ה עונה לו שיש בחלקו חלזון, טרית וזכוכית לבנה (יש לו מזל) הוא חושש שלא יצליח[סט] ויגזלו אותו, "אמר לפניו רבונו של עולם מי מודיעני" (וגם על כך עונה לו ה' שההצלחה מובטחת לו ואי־ההצלחה יהיה בחלקו של מי שלא ישלם לו, "סימן זה יהא לך כל הנוטל ממך בלא דמים אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום")[ע]. אכן, בסופו של דבר הוא צומח כסוחר המוצלח ביותר, שמצודתו פרוסה על פני תבל ומעבר לרווחים בגשמיות, המאפשרים לו לזון את אחיו ישששכר[עא] וגם לעסוק בעצמו בתורה[עב], הוא גם סוחר מוצלח שמקבץ ניצוצות־גרים מכל העולם[עג].

ישששכר, שנולד מחיזור אמו אחרי אביו (לכאורה לא בדרך הצניעות המקובלת), משקף משבר בשלום הבית שביניהם[עד] — הוא 'יורש' את תחושות חוסר־האהבה והשנאה שבין הוריו[עה]. אכן, מתוך כך הוא צומח כתלמיד חכם בו נאמר "ומבני ישששכר יודעי בינה [סוד לאה אמו] לעתים לדעת מה יעשה ישראל [יעקב־ישראל אביו]"[עו] — תלמיד חכם היודע לתקן את כל **כח** העתים שבספר קהלת ולאזן את

סא בראשית רבה פ, יא.

סב בראשית כט, לא. וראה יל"ש רמז תתעג (ועוד) שלאה היתה עקרה ובזכות המשבר שלה ה' הצמיח אותה ופתח את **רחמה** (כולל את מדת ה**רחמנות** שלה, הכלי האמתי לקבל מיעקב אבינו, שרש מדת הרחמים והרחמנות בנפש).

סג שם פסוק לד.

סד בראשית לד, כה; שם מט, ה (וברש"י שם).

סה שמות רבה ה, טז.

סו וראה גם שמות רבה יט, ה. ובכ"מ.

סז רש"י לבראשית מט, ז.

סח הכח של לוי להתמודד ולצמוח הוא מדת "קטנתי" (בראשית לב, יא) אותה הוא יורש מאביו, כרמוז באותיות שמו - **ל**'**וי**, מהאות הכי גדולה לאות בינונית ולאות הכי קטנה.

סט ובעצם חושש **זְבֻלון** שיתייחסו לכל סחורתו כאל **זבל**...

ע מגילה ו, א.

עא בראשית רבה צט, ח.

עב ראה רש"י על דברים לג, יט.

עג וראה שיעורי ב' אלול תשע"ז ו־א' כסלו תשע"ח.

עד על דרך שנתבאר בשיעור הנ"ל בהערה א בנוגע למלך שאול - ששרשו בשאול מרחובות הנהר - שאשתו חזרה אחריו והדבר גרם למשבר ביניהם, עיי"ש.

עה נדמה שההרגשה של לאה שהיא לא אהובה, בלידת ראובן, ושהיא שנואה, בלידת שמעון, היינו משברי החסד והגבורה, אבל באמת אלו שני צדדים של משבר היסוד, משבר בשלום בית. ויש כאן כלל גדול: בפרט מצד האשה (החשה חוסר וצורך במילוי) עיקר המשבר הוא התחושה ש'בעלי לא אוהב אותי' ומצד האיש (המלא אגו, ישות, דאגה לעצמו ותחושת עליונות ביחס לאשתו) עיקר המשבר הוא בתחושת הפגיעה (שאשתו "הקדיחה את תבשילו" בכוונה, וכיו"ב), ההרגשה שאשתו היא "כנגדו" ולא רק "עזר" התומך בו. כלומר, היסוד מקבל מהחסד ומהגבורה - האשה מהחסד, ולכן היא מרגישה ניכור, והאיש מהגבורה, ולכן הוא מרגיש פגיעה (ולא בשופטני עסקינן, בבעל אלים הפוגע ממשית באשתו, חלילה).

עו וכנ"ל הערה י.

הבית היהודי בתקופות השונות, "עת לחבוק ועת לרחֹק מחבק"[עז], ומתמסר להבאת שלום בין איש לאשתו[עח].

אצל יהודה מורגשת הריקנות הקיומית כאשר אחרי מכירת יוסף הוא יורד מאת אחיו — 'אין לו מה לעשות בחיים' חוץ מלהתרועע עם איש עדולמי. מתוך משבר הריקנות הוא מוליד את ער ואונן (לשון חרבן ואבל) שפגמו בברית ומתו (שיקוף של המשבר שלו, הרגשת חוסר המשמעות לחיים). מתוך המשבר הזה ה' מסובב שהוא עצמו ייבם את כלתו, להקים שם לער ואונן ולהקים אותם לתחיה בפרץ וזרח[עט], שמהם צומחת הגאולה האמתית והשלמה[פ] — צמיחה פוסט־טראומטית מובהקת.

משברי יעקב

אכן, כפי שהוסבר המשבר הכולל את הכל הוא משבר הדעת — מרכז העצבים[פא], שעלול לסבול מהתמוטטות עצבים[פב] ברמות משתנות — שבקדושה הוא יעקב אבינו, אבי ששת הבנים, שכל חייו דאגות ומשברים[פג]. לכן אפשר למצוא אצל יעקב את כל ששת המשברים שמופיעים אצל בניו:

> אפשר למצוא אצל יעקב את כל ששת המשברים שמופיעים אצל בניו

יש לו משבר של חוסר־אהבה, עד כדי ניכור, מכך שאביו אוהב דווקא את עשו.

הוא חווה פגיעה מעשו, תאומו (הפוגע בו ובכל סובביו[פד])[פה].

הוא לא מתחבר כלל עם העולם הזה, עולמו של עשו (בעוד עשו מסתדר יפי עם כולם...), ומתבודד לו כ"יֹשב אהלים"[פו].

הוא "תם" ולא מוצלח בעסקים (שאינם מעניינים אותו כלל, אך הוא מרגיש שבעיני הבריות זו בעיה חמורה שלו).

הוא לא נשוי — 'רווק זקן' עד גיל 84, שאין לו שלום־בית (תהליך השידוך שלו מורכב ומסובך, ובמובנים רבים כך גם ממשיכים חיי הנישואין שלו[פז]) — וממילא גם אין לחייו משמעות (עד שהוא מתחיל לעסוק בהקמת בית ישראל).

כפי שהוסבר בפרק הקודם, משבר הדעת הוא קונפליקט שלא ברור מאין הופיע, ותיקונו ב"דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון" — ההכרה שהמשבר הוא נקודת מעבר, רקבון ומתוכו צמיחה, בדרך מהעבר אל העתיד (כאשר מקיימים "אשא עיני אל ההרים מאין **יבא עזרי**"[פח], **בבטחון שה' יצמיח את העזר מתוך המשבר**). **והנה, יעקב בגימטריא מאין־לאן העולה ז"פ (ממוצע כל אות) הוי', שלפניו עתידים ליתן דין וחשבון, והוא לשון התהוות יש מאין, צמיחה והויה חדשה לעתיד לבוא.**

עז קהלת ג, ה (וראה גם **יין משמח** ח"ד שער חמישי וש"נ). ורמז: "**עת לחבוק ועת לרחק מחבק**" ועוד **יעקב לאה יששכר** עולה **לאה** פעמים **חכמה** - היינו החכמה של לאה אמנו בזכותה ילדה את יששכר ואחריו את זבלון (בלי השם לאה עולה השאר הרבוע הכפול של לאה!).

עח וכפי שנתבאר בשיעור הנ"ל הערה א, רבנים וצדיקים הם המתמסרים להבאת שלום בין איש לאשתו ובכך תלויה הגאולה.

עט ראה שער הגלגולים הקדמה לו; שער הפסוקים ויישב. ובכ"מ.

פ וראה בראשית רבה פה, א שהקב"ה "עוסק־בורא אורו של משיח", ובקול שמחה ויישב ד"ה "וירד יהודה" (נתבאר בהתוועדות י"ט כסלו תשע"ח) שעיקר צמיחת הגאולה היא דווקא מתוך "יהודה עוסק לישא אשה" (כפי הפשט, כמובן).

פא מרכז העצבים הוא גם שרש החושים, **ראיה**, **שמיעה** וכו' - סוד **ראובן ושמעון**, כידוע (ראה תו"א מה, א).

פב **עצבים** עולה **ליעקב** (אותיות **ביע** משותפות), סוד "תתן **אמת ליעקב**" (מיכה ז, כ), **א** מחיה **מת** על ידי התמוטטות **עצבים**.

פג וראה גם בח"ב של שיעור ט"ו בשבט (נדפס בגליון תרומה) השתא בנוגע לדאגותיו של יעקב.

פד ראה בראשית רבה סג, יב.

פה משבר הפגיעה הוא כנגד המלך **חָשם**, סוד נשמת **חָשים** בן דן שהרג את עשו מתוך תחושת הפגיעה שהוא פגע בסבו יעקב (סוטה יג, א).

פו בראשית כה, זך.

פז אלא שכל משבר בנישואיו מתגלה בסופו של דבר כעוד צעד להרחבת המשפחה, עד להעמדת **יב** שבטי י־ה.

פח תהלים קכא, א. וראה בראשית רבה סח, ב שזו תפלתו של יעקב בעת משבר וצרה, שהוא בורח מעשו לקראת הצמיחה הגדולה שלו בבית לבן, שם הוא בונה את כל בית ישראל.

שיעור

יהושע פרק א | משנה – בבא בתרא פ"ו מ"ג

"חזק ואמץ"

מתחילים מחדש – "הדור קבלוה"!

השבוע התחלנו מחדש את **לימוד הנ"ך** בסדר של הרב (פרק ליום). כהזמנה להצטרף ללימוד מוגשת 'טעימה' על **פרק א מספר יהושע** (כפי שניתן ללמוד על **כל אחד מפרקי הלימוד** בחוברת "לשקֹד על דלתֹתי יום יום"). בהזדמנות זו מצורף גם ביאור **פורימי** על **פרק המשנה השבועי** שבסדר הלימוד.

בתחלת ספר יהושע (א, ו־ט) אומר ה' ליהושע בן נון שלש פעמים "חזק ואמץ":

חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תַּנְחִיל אֶת הָעָם הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם. רַק חֲזַק וֶאֱמַץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אַל תָּסוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאול לְמַעַן תַּשְׂכִּיל בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ. לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַכָּתוּב בּוֹ כִּי אָז תַּצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶךָ וְאָז תַּשְׂכִּיל. הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וֶאֱמָץ אַל תַּעֲרֹץ וְאַל תֵּחָת כִּי עִמְּךָ הוי' אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ.

ופרש רש"י, לפי הסדר:

"חזק ואמץ" בדרך ארץ, כמה שהוא אומר "כי אתה תנחיל".

"רק חזק ואמץ מאד" בתורה, כמו שהוא אומר "לשמור ולעשות ככל התורה".

"הלוא צויתיך חזק ואמץ" במלחמה, כמו שנאמר "אל תערוץ ואל תחת".

יש לומר ש"דרך ארץ", "תורה" ו"מלחמה" הן כנגד שלש השלמויות: "דרך ארץ", הנחלת הארץ (שגבולותיה הרחבים מפורטים בפסוקים הקודמים[א]), היא כמובן שלמות הארץ; "תורה" היא, כמובן, שלמות התורה; "מלחמה" – שתכליתה "לא תחיה כל נשמה"[ב], כדי למנוע התבוללות[ג] – באה לשמור על שלמות העם.

סדר השלמויות שמופיע בתחלת מלכות יהושע הוא דווקני: מלכותו מתחילה דווקא משלמות הארץ (לעם ישראל) – נחלת הארץ[ד]

נערכו על ידי איתיאל גלעדי ויוסף פלאי מרשימות הרב.

א יהושע א, ד ואילך.

ב דברים כ, טז.

ג ראה רלב"ג עה"פ.

ד אלא שבפועל המלחמה קודמת ל"כי אתה תנחיל" – הנחלה בה נכללים ישראל וארץ ישראל, "כי יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך" (ישעיה סב, ד) – התכלית האחרונה

(וכן אצל הרבי בזמן הזה הענין ה'מלכותי' הראשון והעיקרי הוא שלמות הארץ[ה]).

ויש לכוון את שלש השלמויות כאן כסדר שלשת הראשים שבכתר (שנקרא "כליל"[ו], לשון שלמות) — כתר המלכות של יהושע בן נון — מלמעלה למטה: שלמות הארץ ברדל"א (שהרי מקור המלכות ברדל"א[ז], מקור שפלות האדם, מדת ארץ ישראל[ח], ברוממות א־ל, "אל אמונה"[ט]), שלמות התורה ברישא דאין (מקור תורת חיים, שהיא "שעשעים יום יום"[י], בתענוג[יא]) ושלמות העם ברישא דאריך (ממנו תוקף הרצון לדחות כל גורם זר), וד"ל[יב].

יין מבושם

הַמּוֹכֵר יַיִן לַחֲבֵרוֹ וְהֶחְמִיץ, אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ. וְאִם יָדוּעַ שֶׁיֵּינוֹ מַחְמִיץ, הֲרֵי זֶה מֻקָּח טָעוּת. וְאִם אָמַר לוֹ יַיִן מְבֻשָּׁם אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ עַד הָעֲצֶרֶת. וְיָשָׁן, מִשֶּׁל אֶשְׁתָּקַד. וּמֻיָּשָׁן, מִשֶּׁל שָׁלֹשׁ שָׁנִים.

יין מבושם הוא משנה זו, יין ישן משנה שעברה ויין מיושן משלש שנים, על דרך היום־אתמול־שלשום, והם שלשה דורות כלליים: הדור ההווה, הדור הקודם והדורות שעברו.

"יין מבושם" שייך לפורים, "חייב איניש לבסומי בפוריא"[יג] ביין מבושם! "מבושם... עד העצרת" רמז לקשר בין פורים ועצרת, "כפה עליהם הר כגיגית [קבלת התורה בעצרת־שבועות]... מכאן מודעה רבה לאורייתא... הדר קבלוה בימי אחשורוש"[יד]. "חייב להעמיד לו עד העצרת" היינו שהרשימו של הלבסומי של פורים צריך להחזיק מעמד (בזכרון חי וגם בתחושה כללית החודרת לגוף כו') עד מעמד הר סיני בחג העצרת, לתקן מה שקבלת התורה לא היתה תחילה בשלמות אך מעתה תהיה קבלת תורה מחדש מרצון מלא של הנפש האלקית והנפש הבהמית יחד, ללא שום כפיה.

בבישום של פורים מגיעים ל"עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", מצב זה נמשך עד עצרת, ומכאן ואילך יש ידיעה גמורה של "ארור המן" שהרי בהר סיני "ירדה שנאה לאומות העולם"[טו] ו"ברוך מרדכי" הצדיק, "זכר צדיק לברכה"[טז], "ועמך כלם צדיקים"[יז].

פורים ועוד **עצרת** = 1096 = **ד** פעמים **מרדכי** = **אשה משכלת** היא אסתר. אסתר כנגד פורים עצמו, "כתבוני לדורות"[יח], ואילו "מרדכי בדורו כמשה בדורו"[יט] כנגד עצרת, מתן תורה וד"ל.

קבלת התורה בפורים היא מכח הבישום, הריח הטוב של היין של פורים, והוא סוד "ששה חדשים בבשמים"[כ] שעניינם תשובה עילאה (כמבואר בחסידות), והיינו גילוי חוש הריח של המשיח ("והריחו ביראת ה'"[כא]) במשתה של פורים.

(שנזכרת בהתחלה, כדי לזכור את תכלית כוונת הביאה לארץ וירושתה). לכן נאמר במלחמה "הלוא צויתיך" בלשון עבר – הדבר האחרון נאמר כדי להגיע לראשון ולשני (שהרי רק אחרי ירושה ונחלה אפשר להגיע בפועל ל"והגית בו יומם ולילה" באמת). במלחמה הבחור־החתן לוחם במס"נ על אשתו־כלתו (לא רק נגד התבוללות – שתתחולל אם חלילה האויב לנצח – אלא גם ובעיקר בשביל יחודו עם כלתו) ובהנחלה הוא כבר מתייחד עמה.

ה ראה גם מלך ביפיו מאמר "התקשרות לאחר ג' תמוז" (עמ' רכב).

ו רש"י על יחזקאל טז, יד. ובכ"מ.

ז ראה ע"ח שי"ג פ"ב; לקו"ת חקת נח, ב. ובכ"מ.

ח "טובה הארץ מאד מאד" (במדבר יד, ז) – "מאד מאד הוי שפל רוח" (אבות פ"ד מ"ד), כנודע.

ט דברים לב, ד.

י משלי ח, ל.

יא ראה תניא פמ"ג ולקו"ת בשלח א, א, שחיים היינו תענוג.

יב ובאופן נוסף (הפוך): שרש העם, מאמינים בני מאמינים, ברדל"א־אמונה (היינו מה שישראל מעל התורה); שרש התורה בתענוג (כבפנים); שרש ה**ארץ** ("שרצתה לעשות רצון קונה") ב**רצון** (כאשר כל המצוות־הרצונות תלויות בארץ, כנודע), ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

יג מגילה ז, ב.

יד שבת פח, א.

טו שבת פט, א.

טז משלי י, ז.

יז ישעיה ס, כא.

יח מגילה ז, א.

יט אסתר רבה ו, ב.

כ אסתר ב, יב.

כא ישעיה יא, ג.

כסא דוד וצמח דוד

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב. וְתִשְׁכֹּן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ. וְכִסֵּא דָוִד עַבְדְּךָ מְהֵרָה בְתוֹכָהּ תָּכִין וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ בִּנְיַן עוֹלָם...
אֶת צֶמַח דָּוִד עַבְדְּךָ מְהֵרָה תַצְמִיחַ. וְקַרְנוֹ תָּרוּם בִּישׁוּעָתֶךָ. כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל הַיּוֹם...

הנוסח שלנו מתאים לדברי הבבלי[א], שתחילה תקנו שמונה עשרה ברכות אך לאחר שהוסיפו את ברכת המינים יש בפועל תשע עשרה ברכות. אך לפי הירושלמי גם לאחר ברכת המינים יש י"ח ברכות, כיון ששתי ברכות אלו נכללות באחת, "כולל של דוד בבונה ירושלם"[ב] וחותמים בה "אלהי דוד ובונה ירושלם"[ג]. הירושלמי הוא 'מוחין דאבא', חכמה, והבבלי הוא 'מוחין דאמא', בינה. במוחין דאבא מקפידים על מנין **חי** ברכות, "החכמה תחיה בעליה". במוחין דאמא יש **יט** ברכות, סוד **חוה** "אם כל חי".

בבבלי[ד] מבואר שדוד המלך בקש "מפני מה אומרים אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ואין אומרים אלהי דוד" אך מבוקשו לא ניתן לו כיון שלא עמד בנסיון ונכשל בחטא בת שבע (לעומת האבות שעמדו בנסיון). אולם לפי הירושלמי בקשתו התקבלה, כשתיקן את חטאו בשלמות (חטא כללי, על דרך חטא עץ הדעת) בתשובה מאהבה עד ש"זדונות נעשו זכויות" ממש, "כיתרון האור מן החשך".

נמצא שבברכת בונה ירושלים נשלם סוד המרכבה: לאחר שלשת האבות בברכת אבות (חסד־גבורה־תפארת), "אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב", באה הרגל הרביעית של "אלהי דוד". שלשת האבות היינו עבודת הצדיקים, 'אור ישר', ודוד המלך הוא בעל תשובה, 'אור חוזר' החוזר לקדמותו ממש, מעל למקור האור הישר, סוד משיח בן דוד, "אבן מאסו הבונים [אברהם יצחק ויעקב] היתה לראש פנה"[ה]. ברכת אבות כנגד החסד ("מגן אברהם") וברכת "אלהי דוד ובונה ירושלים" היא כנגד ההוד (כמבואר בכוונות) כאשר ההוד דז"א מתקן־מעלה את קו השמאל. כלומר, ברכה זו היא ההוד, וידוי ותשובה, של דוד (באמרו "חטאתי לה'"), העולה עד מקור התשובה בבינה (ראש קו השמאל), "ולבבו יבין ושב ורפא לו" (רפואה־המתקה גמורה כיתרון האור כנ"ל), וכך דוד עולה להיות משיח בן דוד כמפורש בברכה הבאה "את צמח דוד עבדך". האבות הם גומלי

נערך ע"י יוסף פלאי לפי רשימת הרב

א ברכות כח, ב.

ב תוספתא ברכות ג, כה. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד; פ"ד ה"ג; תענית פ"ב ה"ב.

ג ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה; ר"ה פ"ד ה"ו. כמבואר בתוספות רי"ד תענית יג, א.

ד סנהדרין קז, א.

ה תהלים קיח, כב. **אבן לראש פנה** ר"ת **אלף** ועוד **משיח צדקנו**.

חסדים, וברכת אלהי דוד ובונה ירושלים היינו ההודאה על החסד (אור חוזר לחסד) — "וכן בדוד הוא אומר 'כי ממך הכל ומידך נתנו לך'" (אמירה המצטרפת לודוי של דוד על חטא, להשלים את ספירת ההוד).

דוד וירושלים

בברכת בונה ירושלים מזכירים "כסא דוד" — "כסא דוד" ו"צמח דוד" הן הברכות הארבע־עשרה והחמש־עשרה בתפלת עמידה, סוד "כי **יד** על כס **יה** מלחמה לה' בעמלק"[ו] (מלחמת עמלק באה לאחר העמדת המלך[ז]).

הזכרת דוד בבנין ירושלים מוסברת בכך שמלכות בית דוד שייכת בעצם לבנין ירושלים — בחירת ה' בדוד ובירושלים באה כאחת[ח], ירושלים היא "עיר דוד" ("מצדת ציון היא עיר דוד"[ט], ובפנימיות "מצדת ציון" היא סוד "נקודת ציון", יסוד נוקבא, וירושלים היא המלכות שבמלכות, על דרך לאה ורחל שבתוך רחל), ואין מעמידים מלך בירושלים אלא מבית דוד[י].

ורמזים: **עיר דוד** = **אין מלך בלא עם**. **עיר דוד ירושלם** = דוד במילוי, **דלת וו דלת**! **אלהי דוד** = 60. **דוד ירושלם** משלימים ל־600, **י** פעמים **אלהי דוד**. שלשת המושגים, **כסא דוד צמח דוד עיר דוד** = **ישראל**! בפנימיות, כסא דוד שייך למלכות, כפשוטו; צמח דוד שייך ליסוד (הצומח ומצמיח); עיר דוד שייך לתפארת, עיר לשון התעוררות, "ולבי ער", ולשון פתיחת עינים "עירין קדישין".

בן יוסף ובן דוד

"כסא דוד" מתייחס בפשטות למלכות בית דוד, אולם לפי האריז"ל[יא] במלים "וכסא דוד עבדך מהרה בתוכה תכין" יש לכוון על משיח בן יוסף שלא ימות (והזהיר האר"י את תלמידיו שיכוונו כן, ובסמוך לכך הסתלק האר"י, ומובן שהוא עצמו היה משיח בן יוסף בדורו). מכאן שמשיח בן יוסף הוא הוא "כסא דוד" — כסא מלשון כסוי, היינו שדוד (ומשיח בן דוד) מתכסה ביוסף כמו עובר בבטן האם. לכן אם משיח בן יוסף ימות ח"ו אזי לידת דוד לא תהיה בעתו ובזמנו והוא עלול להיות נפל ("בר נפלא"[יב]), סוד "סכת דוד הנפלת"[יג].

בהמשך, ברכת "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח" היינו הצמיחה של משיח בן דוד בגילוי לאחר היותו מכוסה בתוך משיח בן יוסף, "הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח"[יד] ("מתחתיו" היינו מהיותו מכוסה במשיח בן יוסף). נמצא ששתי הברכות הן בסוד העלם וגלוי של משיח בן דוד (כאשר ההעלם הוא בתוך משיח בן יוסף, בחינת עבור נשמה ודוק).

לפי האר"י, בברכת בונה ירושלים מכוונים לתקן את כל קו שמאל של פרצוף הנוקבא (כנסת ישראל), תיקון שנעשה על ידי משיח בן יוסף, ובברכת צמח דוד מכוונים לתקן את כל קו ימין של פרצוף הנוקבא, בחי' משיח בן דוד. והכל בדרך של מלמטה למעלה, אור חוזר (סדר תיקוני ספירות הנוקבא עד ולמלשינים היה בסדר של אור ישר ודוק), כאשר "כל אור חוזר חוזר לקדמותו ממש".

ו שמות יז, טז.
ז כמו שלמדו חז"ל מפסוק זה, סנהדרין כ, ב.
ח ראה מלכים־א ח, טז. דבהי"ב ו, ה־ו. זהר ח"ב קצח, א.
ט שמואל־ב ה, ז.
י הלכות מלכים פ"א ה"י.
יא פע"ח שער העמידה פי"ט.
יב סנהדרין צו, ב.
יג עמוס ט, יא.
יד זכריה ו, יב.

הסיפור החסידי

ונהפוך הוא | סיפור לפורים

פעם אחת, בימי פורים, בא עני כפרי אחד לעיר קאזניץ לשמוע מקרא מגילה מפי המגיד הקדוש. הוטבה הקריאה מאוד בעיניו ונהנה מאד ונתמלא שמחה. אחר התפלה נתן לו המגיד שלום, ואמר לו: הלא אתה מכפר פלוני השייך לי, ומדוע לא נתת לי משלוח מנות? ולא ידע מה להשיב, כי לרש אין כל בבית — אפילו לחם לפי הטף, ואיך יקדם פני המגיד הקדוש במשלוח מנות? בתוך כך אמר לו המגיד: הנה פורים היום, בא ותטעום מעט משקה! בבית המגיד נתנו לו יין שרף ומגדנות, ומרוב שמחה אשר זכה לשתות בבית המגיד יחד עם החבריא קדישא, וגם היין ישמח, נהפך לאיש אחר, והרהיב עז בנפשו ללכת אל הגביר ר' יונה ליטמאן ז"ל שהיה סוחר יין. כאשר בא לשם אמר בקול שמח: פורים טבא! הנה אני מבקש ממעלתכם שתתנו לי בהקפה בקבוק יין טוב. ובטח אשלם לכבודכם, ואם לאו? הלא פורים היום! והסוחר נתרצה לדבריו ונתן לו. אחר כך הלך גם לחנות אחד ואמר גם כן בקול שמח: "פורים טבא!" וביקש שיתנו לו בהקפה שנים שלשה תפוזים, "ובטח אשלם. ואם לא אשלם, הלא פורים היום!" ונתנו לו.

כאשר היה לו כל אלה, ריץ בשמחה גדולה אל המגיד הקדוש ונתן את היין והתפוזים באמרו: זה אני נותן משלוח מנות. אמר לו המגיד: טוב עשית! ותזכור, שבכל פורים תביא משלוח מנות כאשר יתנהגו כל בני הישובים! ויהי אחר הדברים האלה, התיישב האיש: הנה בני ביתי רעבים, ואינם יודעים כלל משמחת פורים. אראה לשמח גם אותם. והלך אל המוזג, ואמר גם כן בקול "פורים טבא!" וביקש שיתנו לו יין שרף, "ובטח אשלם. ואם לא אשלם, הלא פורים היום!" וגם כן נתן לו, והלך להאופה גם כן בנוסח זה ולקח לחם, ובחנות לקח דגים מלוחים. אחר כך מיהר לביתו, וכאשר נכנס ענה בקול רם: "פורים היום! פורים היום!".

> "בטח אשלם. ואם לא אשלם, הלא פורים היום!"

אשתו וילדיו, שמעולם לא ראו אותו מלא שמחה כל כך, חשבו שאולי נשתגע חס ושלום... אך מהרה שם לפניהם את הלחם, הדגים והיי"ש, ואמר להם: אכלו ושתו, וייטב לבכם, כי פורים היום! לא סרבו, ואכלו ושתו וגם הוא עמהם, וכאשר שתו כמה כוסות נתמלאו ששון ושמחה ויקומו כולם לרקד: "פורים היום, פורים היום!".

רקדו כולם עד אמצע הלילה, והנה קול דופק בפתח. שאלו: מי זה? ושמעו קול ערל אחד. ואמר הכפרי לאשתו: אל תפתחי, שלא יבוא ויפריע את שמחתנו! אבל הערל לא פסק מלדפוק, ואמרה לו אשתו לכפרי: כמדומה שערל פלוני דופק, אשר דרכו ליתן לי תפוחי אדמה וכדומה, אפתח לו. פתחה האשה הדלת, והערל בא אל הבית. מוכה, פצוע ומגואל בדם. רחצו אותו, נתנו לו כוס יין שרף ופת לחם, ויאכל וישת ויאמר: החייתני, כי כפסע היה ביני ובין המוות. ויספר להם הגוי, כי בנו יחידו הכהו מכות מות וישלך אותו החוצה, ולולא הם שפתחו לו היה מת וגווע מהקור ומכאב המכות. "ומשום שבני נהפך עלי לרוצח ואתם רחמתם עלי — אראה לכם ממטון ואוצר, שהיה בדעתי לגלות לבני סמוך למותי וכעת אגלה אותו לכם".

הלך הערל עם הכפרי תיכף אל היער, והראהו כי תחת אילן מסוים מונח המטמון. כעבור איזה

נערך ע"י יהודה הס.

ימים מת הערל מן המכות **אשר** הכהו בנו, והלך הכפרי **אל** היער בלילה. חפר במקום המסומן, **מצא** הון רב **ובא אל** המגיד **כאחד** הגבירים. **ובכל** פורים היה **אצל** המגיד הקדוש ונתן משלוח מנות **כיאות**, והיה העשירות לו ולזרעו **אחריו**.

[ספרן של צדיקים]

הסיפור המתוק הזה מגלם הרבה מרוחו של חג הפורים: שמחה הפורצת גבולות בנפש, משלוח מנות־שהוא מתנות לאביונים־שהם משתה ושמחה... אך אנחנו נתמקד כאן דווקא בסוף הסיפור, בישועה שבאה בהפתעה דווקא מן הגוי השכן.

למרבה העניין, על אף שפורים הוא חג של התנגשות גדולה בין יהודים לשאינם, בסוף סיפור המגילה נרשמת דווקא התקרבות — "ורבים מעמי הארץ מתיהדים". גם בסיפור שלנו, הגוי נפרד ממשפחתו שנהפכה לו לרועץ, ומתחבר ליהודי עד כדי מסירה של כל רכושו (בבחינת "בכל מאדך"...). כאשר הגוי, שמסתמא הוא מאלה ש"ממונם חביב עליהם מגופם" ואף מנפשם, מוסר את ממונו ליהודי, ניתן לומר כי הוא מעין "מתייהד לאחר מיתה" וזוכה לתיקון גדול בכך (כידוע ש"מתייהד" איננו דווקא גיור של ממש, והוא על דרך "כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי": כאשר גוי מואס וכופר בתרבות הגויית, ומתחבר לישראל, הרי הוא כנכנס לכלל "יהודי" בהגדרה זו).

היחס בין "ארור המן" ל"ברוך מרדכי", בולט מאוד במצוות כיבוד אב: מחד, העיד רבי עקיבא שראה גוי המאכיל את אביו לכלבים; ומאידך, לומדים חכמים דווקא מגוי, דמא בן נתינה, עד היכן כיבוד הורים. דבר זה נובע משורש הגוים בעולם התוהו שנשבר, הטוטאלי באופיו: או שמכבדים הם עד הקצה האחרון (כדמא בן נתינה, שאף עשה עבודה זרה מהאבן שישב עליה אביו), או שמכים והורגים את אביהם. לעומת זאת, ישראל קדושים מכבדים אב ואם בהידור (כמסופר בגמרא על רבי טרפון) מתוך יראת שמיים, שאיפה להידמות אליו יתברך ולכבד גם אותו. "שלושה שותפים באדם, הקב"ה, אביו ואמו. בשעה שמכבד את אביו ואמו אומר הקב"ה: "מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני". מעבר הרכוש מטומאה לקדושה, מהגוי ובנו המכה אל היהודי, הוא על דרך מסירת בית המן למרדכי ואסתר. שם וכאן ראוי לדרוש "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" — כלומר, שאין לדעת מה גדול יותר: העליה מ"ארור המן" או הכניסה לכלל "ברוך מרדכי"; אלא ששם היה זה בעל כרחו של המן, ובסיפורנו זכה הגוי לחוש מה בין ישראל לעמים — ובכך נתייהד.

עץ ועצה

"בן חמשים לעצה" - כשמגיעים לגיל חמשים, ותם הכח לעבוד קשה (כמו אצל הלוים שעובדים קשה מבן שלשים לכח ועד לגיל חמשים), אז צריך לתת עצה - מה אני עושה הלאה בחיים?! והוא סוד העץ גבוה חמשים אמה שעשה המן לתלות עליו את מרדכי, שבסוף נתלה עליו המן עצמו כאשר "עצת ה' היא תקום"!

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

פחד מגילוי עצמות ה'

למדתי בשיעורים של הרב שפורים קשור לחוויה של "פחד יצחק" – פחד־קיומי כשיש גורל וספק־לכאורה על הקיום של עם ישראל ומאידך צחוק כשמתברר שבחירת העצמות היא בעם ישראל. איזה מקום יש לפחד כשיש גילוי של עצמות ה'?

מענה:

הפחד הוא מה' עצמו — **פחד** נוטריקון **פה אחד**, כאשר "דעת גניז בפומא", היינו הדעת שבסוף יהיה "דידן נצח". **פחד** גם לשון **פֹּה אחד**, שהאחד יחיד ומיוחד ב"ה נמצא פֹּה דוקא בתוך בפחד, "לית אתר פנוי מיניה" (והוא בוחר בעמו ישראל, וממילא יהיה דידן נצח). בתוך הפחד יש ידיעה שהוא עתיד לצחוק, הפחד יצחק, אבל האדם צריך להיות שחקן מעולה, שנכנס לתוך התפקיד למרות שהוא יודע שהמשחק יגמר (בנצחון). ירא חטא הוא אחד שמפחד לנתק את עצמו ממקור החיות שלו. כל העולם הזה הוא משחק אחד גדול שה' שם אותנו בתוכו, "והעיקר לא לפחד כלל" למרות שעולים על גשר צר מאוד, דהיינו לא לשקוע בפחד חיצוני שנובע מתוך שכחת נוכחות ה'. אכן, מי שבכלל לא מפחד נופל מיד, אבל מי שמרכז את כל הפחד הטוב (יראת החטא הנ"ל, שלא להתנתק מה' אחד הטוב) בכיוון הנכון ובעצם כבר יודע ("דעת הגניז בפומא" הנ"ל) את הצחוק הגדול שעתיד לצמוח מכך, עובר את הגשר בשלום.

בשביל מה צריך את המשחק? אם יודעים את האמת, למה צריך את הפחד?

מענה:

הפחד נועד כדי לתקן את כל כוחות הנפש. ה' רוצה דירה בתחתונים, ובשביל זה צריך כלים מזוככים, מתוקנים. עמידה בנסיון היא זיכוך הכלי — כשהאדם מתלבט, נמצא בדילמה, ולבסוף עומד בנסיון. היה אפשר רק לסמוך על הנס ודי. למה לא? חזקיה סמך על הנס. למה לא טוב לסמוך על הנס? לא כי אולי לא יהיה — ודאי יהיה! - אלא שאם אני סומך על הנס לא תקנתי שום דבר. ה' אמנם האיר, אבל אני לא תקנתי את השכל והרגש שלי. בשביל לתקן צריך את המשחק הזה. בלעדיו היה רק אור מקיף של אמונה בלבד, ללא כלים לקבלו בפנימיות. צריך לפחד עם בטחון, לשחק 'על אמת', כאילו זה לא משחק, כאילו זה רציני, ואז יש כלים לקבל את אור הנס בפנימיות.

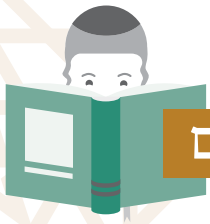
הפרעות שינה

לאחרונה בתי סובלת מפחדים עדי כדי כך שלפני השינה היא חשה מסוחררת וסובלת מרעידות ובחילות. מה ניתן לעשות כדי שהיא תגיע לרוגע נפשי ותוכל, כלשונה "להרדם מהר, לישון טוב בלילה ולחלום חלומות טובים"?

מענה:

בהקדמה לספר התניא כתוב "כי בהם ימצא מרגוע לנפשו". לכן כדאי לקרוא כמה שורות מתוך התניא לפני השינה ואז בעזה"י תישני טוב ותקומי רעננה ושמחה מלאת חיות וכח לעבוד את ה' כל היום ולהיות דוגמה חיה לכל החברות וכו' של בת חסידית!

ברכה להצלחה בכל ותבשרי בשורות טובות בקרוב.

אָנֹכִי וְהַיְלָדִים

הַמָּדוֹר לְיַלְדֵי יִשְׂרָאֵל

א

אָרוּר פָּאן אוֹ פָּרוּךְ אַתְּכִי?

שָׁלוֹם יְלָדִים!

נָכוֹן שֶׁפּוּרִים הוּא הַחַג הֲכִי שָׂמֵחַ? בְּכָל חַג יֵשׁ מִצְוָה לִשְׂמֹחַ וְשִׂמְחָה קְשׁוּרָה תָּמִיד גַּם עִם תּוֹסֶפֶת בִּשְׂתִיָּה. לֹא רַק קוֹלָה, אֶלָּא יַיִן מְשַׂמֵּחַ. חֲזַ"ל קוֹבְעִים שֶׁאֶת שִׂמְחַת הַחַגִּים עָלֵינוּ לְבַטֵּא בַּאֲכִילָה וּבִשְׂתִיָּה, וְ"אֵין שִׂמְחָה אֶלָּא בְּבָשָׂר וְיַיִן", אֲבָל בְּכָל זֹאת פּוּרִים הוּא מַשֶּׁהוּ אַחֵר. בְּפוּרִים, מִלְּבַד הַסְּעוּדָה וּשְׁאָר מִצְווֹת הַיּוֹם יֵשׁ עִנְיָן מְיֻחָד בַּשְּׂתִיָּה. "חַיָּב אִינִישׁ לְבְסוּמֵי בְּפוּרַיָּא עַד דְּלָא יָדַע"!

מָה הָעִנְיָן הַזֶּה?

בְּדֶרֶךְ כְּלָל מְחַנְּכִים אוֹתָנוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּדַּעַת שֶׁלָּנוּ, לֹא לְאַבֵּד אוֹתָהּ. כְּשֶׁאֲנִי שׁוֹלֵף בְּחִפָּזוֹן מִכְנָסַיִם מֵאָרוֹן הַבְּגָדִים וְהוֹפֵךְ אֶת כָּל הָעֲרֵמָה אֲנִי סוֹפֵג עַל כָּךְ מְנַת בִּקֹּרֶת: "רָזִי, קְצָת פָּחוֹת פְּזִיזוּת. קְצָת יוֹתֵר יְשׁוּב דַּעַת בְּבַקָּשָׁה". כַּאֲשֶׁר אֲנִי מִתְפָּרֵץ וְעוֹנֶה תְּשׁוּבָה, רַק כְּדֵי לִהְיוֹת הָרִאשׁוֹן שֶׁעוֹנֶה וּבְלִי לַחֲשֹׁב טִפָּה הַאִם הִיא מְדֻיֶּקֶת, אֲנִי מְקַבֵּל הֶעָרָה בְּסִגְנוֹן: "רָזִי, אוּלַי קְצָת שִׁקּוּל דַּעַת לִפְנֵיךָ?".

בִּכְלָל, מַטָּרָה שֶׁל יְהוּדִי הִיא לְהוֹסִיף בָּעוֹלָם דַּעַת. אֲנַחְנוּ "עַם חָכָם וְנָבוֹן", וְכָךְ גַּם מָגְדָּר תַּפְקִידֵנוּ: "לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים". אָז מָה הַכַּוָּנָה שֶׁבַּיּוֹם הַגָּדוֹל הַזֶּה, בְּחַג הַפּוּרִים, אֲנַחְנוּ אֲמוּרִים לְאַבֵּד אֶת הַדַּעַת וּלְהַגִּיעַ בַּהִתְבַּסְּמוּת לְמַצָּב שֶׁל "עַד דְּלָא יָדַע"?

אֵין אָרוּר לְפָרוּךְ

רֶגַע, רֶגַע... שָׂכַחְנוּ שֶׁלַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יֵשׁ גַּם הֶמְשֵׁךְ. מָה אֲמוּרִים לֹא לָדַעַת מִתּוֹךְ אוֹתָהּ הַשִּׂתְיָה? "בֵּין אָרוּר הָמָן לְבָרוּךְ מָרְדְּכַי". תִּסְלְחוּ לִי, אֲבָל זֶה כְּבָר בִּכְלָל לֹא מוּבָן. יֵשׁ פֹּה מִישֶׁהוּ שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁהָמָן הוּא הַצַּדִּיק אוֹ שֶׁמָּרְדְּכַי הוּא הָרָשָׁע? הַאִם שִׁכּוֹר מְבֻלְבָּל כָּזֶה הוּא פִּסְגַּת הַשְּׂאִיפָה שֶׁל פּוּרִים?!

פַּעַם שָׁמַעְתִּי הֶסְבֵּר מַמָּשׁ חָמוּד. אַתֶּם בֶּטַח מְכוּרִים כָּמוֹנִי לְגִימַטְרִיּוֹת, אָז אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא לוֹמַר: **אָרוּר הָמָן** עוֹלֶה בְּדִיּוּק **בָּרוּךְ מָרְדְּכַי** (=502). אֲנִי צוֹדֵק? תִּבְדְּקוּ בְּבַקָּשָׁה... אִם יָצְאָה לָכֶם

לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"י הרב שילה אופן.

תּוֹצָאָה דּוֹמָה זֶה סִימָן שֶׁאַתֶּם עֲדַיִן בְּדַרְגַּת פְּקִחוּת שֶׁלֹּא מַגִּיעָה לְ"עַד דְּלָא יָדַע"...

טוֹב, הֶסְבֵּר בְּהֶחְלֵט נֶחְמָד, אֲבָל קְצָת פָּחוֹת 'נוֹסַע' טוֹב בַּפְּשָׁט. נִשְׁמַע שֶׁחָזַ"ל מִתְכַּוְּנִים לֹא רַק לְרֶמֶז מִסְפָּרִי. אֲבָל לִפְנֵי שֶׁנַּעֲבֹר לַהֶסְבֵּר נוֹסִיף עוֹד גִּימַטְרִיָּה אַחַת שֶׁשָּׁוָה בְּעֶרְכָּהּ לַזּוּג שֶׁלָּנוּ — **אֱמוּנָה פְּשׁוּטָה!** מָה זֶה אוֹמֵר לִי? שֶׁהַבִּלְבּוּל שֶׁל פּוּרִים קָשׁוּר דַּוְקָא עִם הָאֱמוּנָה שֶׁלָּנוּ בַּה'!

אֵמָה אַתָּה שָׁאֵל?

מֵאָז שִׂמְחַת תּוֹרָה אָנוּ עוֹקְבִים בִּדְרִיכוּת אַחֲרֵי הַלְּחִימָה בַּחֲזִיתוֹת הַשׁוֹנוֹת — בְּעַזָּה, בִּלְבָנוֹן, בְּאִירָאן וּבְתֵימָן. מַמָּשׁ מִכָּל עֵבֶר "עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם". אֲנִי חוֹשֵׁב שֶׁהָאֵרוּעַ שֶׁהֵכִי הִזְכִּיר לִי אֲוִירָה שֶׁל "נַהֲפוֹךְ הוּא", כְּמוֹ זוֹ שֶׁל פּוּרִים, הוּא פִּצּוּצֵי מַכְשִׁירֵי הַ'בִּיפֶּרִים' בִּלְבָנוֹן. בְּרֶגַע אֶחָד אַתָּה מַרְגִּישׁ מָה הַכַּוָּנָה "כִּי נָפַל פַּחַד הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם". מֵהַשִּׂיחוֹת בֵּין הַמְּבֻגָּרִים הֵבַנְתִּי שֶׁזֶּה הָיָה הָאֵרוּעַ שֶׁשִּׁנָּה אֶת הַתְּמוּנָה בַּמַּעֲרָכָה הַזּוֹ.

לָמָּה אֲנִי נִזְכָּר כָּעֵת בַּמְּאֹרָע הַמְּיֻחָד הַזֶּה? כִּי כָּל מִלְחָמָה מְלַוָּה תָּמִיד בְּמֶתַח גָּדוֹל, מִי יְנַצֵּחַ וּמִי יַפְסִיד. כַּאֲשֶׁר הַטּוֹבִים מְנַצְּחִים וְהָרָעִים מַפְסִידִים אָנוּ כַּמּוּבָן חוֹגְגִים וּשְׂמֵחִים.

מִמָּה?

הוֹ, זוֹ בְּדִיּוּק הַנְּקֻדָּה: מָה יוֹתֵר מְשַׂמֵּחַ אוֹתִי — הָעֻבְדָּה שֶׁהַטּוֹבִים מְנַצְּחִים אוֹ שֶׁהָרָעִים מַפְסִידִים? בְּדֶרֶךְ כְּלָל אֲנַחְנוּ מַעֲדִיפִים לְהִתְמַקֵּד בַּצַּד הַטּוֹב, וְלָכֵן אָנוּ מַדְגִּישִׁים בַּשִּׂמְחָה אֶת הַצַּד הַטּוֹב שֶׁיָּצָא מְנַצֵּחַ, אֲבָל לֹא תָּמִיד. לִפְעָמִים הַשִּׂמְחָה הָעוֹלָה מִמַּפַּלְתּוֹ שֶׁל הָאוֹיֵב הָרַע חַדָּה יוֹתֵר, וְאָנוּ מַעֲדִיפִים לְהִתְמַקֵּד בָּהּ. כְּשֶׁרָשָׁע נֶעֱנָשׁ אָנוּ מַרְגִּישִׁים שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם צֶדֶק, שֶׁיֵּשׁ דִּין וְיֵשׁ דַּיָּן לָעוֹלָם, שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים! הַשִּׂמְחָה הַזּוֹ תּוֹפֶסֶת מָקוֹם נִכְבָּד בַּנְּצָחוֹן.

אָז הִנֵּה פֵּרוּשׁ חָדָשׁ לַהוֹרָאָה שֶׁל פּוּרִים: עָלֵינוּ לִשְׁתּוֹת וְלִשְׁמֹחַ "עַד דְּלָא יָדַע", עַד לְמַצָּב בּוֹ לֹא בָּרוּר לָנוּ מָה יוֹתֵר מְשַׂמֵּחַ אוֹתִי — "בָּרוּךְ מָרְדְּכַי" הַצַּדִּיק וַעֲלִיָּתוֹ לִגְדֻלָּה אוֹ "אָרוּר הָמָן" הָרָשָׁע בִּתְלִיָּתוֹ בְּפֻמְבִּי?

שָׁם אִי שָׁנִי?

נֶחְמָד מְאוֹד לְדַבֵּר עַל מָרְדְּכַי הַיְּהוּדִי הָעוֹלֶה לִגְדֻלָּה וְעַל הָמָן הָרָשָׁע הַנּוֹפֵל. מָרְדְּכַי וַדַּאי צַדִּיק וְהָמָן וַדַּאי רָשָׁע, וְזֶה בָּרוּר. מָה שֶׁפָּחוֹת בָּרוּר לִי הוּא בְּעֶצֶם מִי אֲנִי, לְאֵיזֶה צַד אֲנִי שַׁיָּךְ... נָכוֹן, אֲנִי לֹא הָמָן וְלֹא קָרוֹב אֵלָיו. הַשְׁמָדַת עַם יִשְׂרָאֵל לֹא כְּלוּלָה בְּסֵדֶר הַיּוֹם שֶׁלִּי, וּמָרְדְּכַי עִם כָּל שְׁאָר הַצַּדִּיקִים הֵם הַדְּמוּיוֹת אוֹתָן אֲנִי מַעֲרִיץ. אֲנִי מְדַבֵּר עַל מַשֶּׁהוּ יוֹתֵר דַּק וְנִסְתָּר.

בְּכָל אֶחָד מֵאִתָּנוּ קַיְּמוֹת שְׁתֵּי הַנְּפָשׁוֹת — הָאֱלֹקִית וְהַבַּהֲמִית —

וּמִלְחָמָה נִצְחִית מִתְנַהֶלֶת בֵּינֵיהֶן. לְמִי אֲנִי יוֹתֵר מְחֻבָּר? עִם מִי אֲנִי יוֹתֵר מְזֹהֶה? אֲנִי מֻכְרָח לַעֲרֹךְ לָכֶם הֶכְּרוּת עִם שְׁנֵי יְדִידִים שֶׁלִּי: לָרִאשׁוֹן קוֹרְאִים 'אָדוֹן **רָצוּי**' וְלַשֵּׁנִי 'מַר **מָצוּי**'. 'אָדוֹן רָצוּי' מְיַצֵּג אֶת **הָרְצוֹנוֹת** הַטּוֹבִים שֶׁלִּי. הוּא יוֹדֵעַ לְתָאֵר הֵיטֵב אֶת הַיִּחוּס שֶׁלִּי — בֶּן לַאֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, בֵּן שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים. הוּא מַזְכִּיר לִי תָּמִיד אֶת הַהַחְלָטוֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁקִּבַּלְתִּי עַל עַצְמִי לָאַחֲרוֹנָה, וְטוֹעֵן בְּלַהַט שֶׁיֵּשׁ בִּי אֶת הַכֹּחוֹת לַעֲמֹד בָּהֶן. בִּכְלָל, הוּא מַצְהִיר בְּכָל הִזְדַּמְּנוּת שֶׁנּוֹעַדְתִּי לִגְדוֹלוֹת, לְהַשְׁפִּיעַ עַל הַסְּבִיבָה שֶׁלִּי. "מָשִׁיחַ? זֶה תָּלוּי רַק בְּךָ", הוּא תָּמִיד יְסַכֵּם.

וּמִיהוּ 'מַר מָצוּי'? בְּחִיּוּךְ מָרִיר הוּא שׁוֹלֵף לִי תְּמוּנוֹת מִמַּצְלְמָתוֹ הַנִּסְתֶּרֶת וּמַרְאֶה לִי בָּהֶן אֶת עַצְמִי. "צַדִּיק?! עַל מָה אַתָּה מְדַבֵּר?", הוּא מַצְלִיף בִּי, "תִּרְאֶה בְּעַצְמְךָ אֵיךְ אַתָּה מִתְנַהֵג, תִּהְיֶה **מְצִיאוּתִי**". וְאָז הוּא מַעֲבִיר אֶת תְּמוּנוֹת הַהַפְסָקָה הַגְּדוֹלָה אֶתְמוֹל, אֶת הַמִּרְיָבָה עִם כִּתָּה ד' עַל הֶחָצֵר, אֶת הַצְּעָקוֹת וְאֶת... עִזְבוּ, לֹא נָעִים.

אַל תַּחְשְׁבוּ. לֹא בָּטוּחַ בְּכָלָל שֶׁ'מַר מָצוּי' מִתְכַּוֵּן דַּוְקָא לְיָאֵשׁ אוֹתִי. מַמָּשׁ לֹא, הוּא פָּשׁוּט רוֹצֶה שֶׁלֹּא אַשְׁלֶה אֶת עַצְמִי, שֶׁלֹּא אֶהְיֶה מְדֻמְיָן. תַּפְקִידוֹ הוּא לַעֲשׂוֹת אוֹתִי מְכֻוָּן וּמְדֻיָּק, שֶׁאֵדַע בַּמֶּה עָלַי לְהִשְׁתַּפֵּר. "עָדִיף שֶׁתֹּאמַר מְעַט וְתַעֲשֶׂה הַרְבֵּה", הוּא מַסְבִּיר לִי.

'אָדוֹן רָצוּי' מַזְכִּיר לִי שֶׁ"בָּרוּךְ מָרְדְּכַי" הוּא הַדְּמוּת הָאֲמִתִּית שֶׁלִּי לְחִקּוּי, שֶׁאֲנִי מַמָּשׁ קָשׁוּר אֵלָיו; 'מַר מָצוּי' מַזְכִּיר לִי תָּמִיד שֶׁ"אָרוּר הָמָן", שֶׁכְּדַאי לִי לְתַעֵב אֶת הָמָן הַקָּטָן שֶׁבְּתוֹכִי, זֶה שֶׁמְּנַסֶּה לְהִשְׁתַּלֵּט עָלַי, וְלַהֲדֹף אוֹתוֹ.

מִי מֵהַשְּׁנַיִם צוֹדֵק? שְׁנֵיהֶם! וּלְמִי אֲנִי יוֹתֵר שַׁיָּךְ? שְׁאֵלָה טוֹבָה... נִשְׁתֶּה עוֹד קְצָת לְחַיִּים, "עַד דְּלָא יָדַע"!

שֶׁנִּזְכֶּה לְהַגִּיעַ לְתַכְלִית הַיְּדִיעָה — שֶׁלֹּא נֵדַע!

פּוּרִים שָׂמֵחַ, שַׁבָּת שָׁלוֹם וּמְבֹרָךְ!

יָנִ'

346 | שנה שביעית

כי־תשא–שושן פורים ה'תשפ"ה

03 **פורים פורים פורים לנו**
התבוננות לפורים המשולש
סוד שלשה צמצומים ונשמות ישראל

07 **הפחד בפורים**
"פחד היהודים" ו"פחד מרדכי"
שחוק, פחד וחידוש המלוכה

15 **משפחה בצמיחה**
משברים מצמיחים ביסוד בית ישראל
שבעת משברי הנפש ותיקונם

22 **הארות בלימוד היומי**
יהושע פרק א' | בבא־בתרא פ"ו מ"ג
"חזק ואמץ" | "יין מבושם"

24 **ביאורי תפלה**
כסא דוד וצמח דוד
הרגל הרביעית של המרכבה

26 **הסיפור החסידי**
ונהפוך הוא
סיפור לפורים

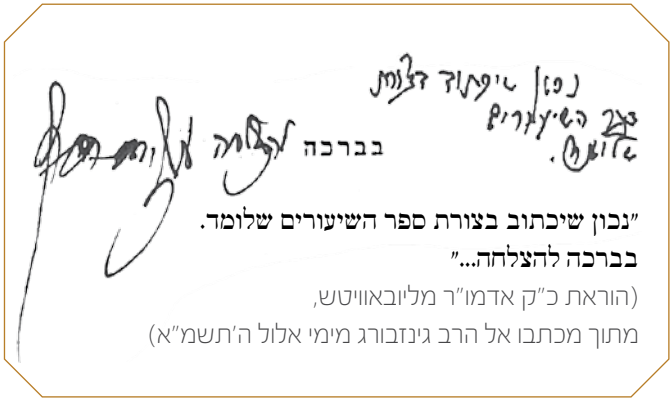
28 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
הפחד מגילוי ה' ותיקון להפרעות שינה

29 בַּאֲבוֹר עִילָּבְּיִם
אָרוּר הָמָן אוֹ בָּרוּךְ מָרְדְּכַי?
מָה יוֹתֵר מְשַׂמֵּחַ, נִצָּחוֹן הַטּוֹבִים אוֹ הֶפְסֵד הָרָעִים?

ונהפוך הוא
– הֵפכו את הגליון והתחילו לקרוא

העלון מופק ע"י עמותת **אוהבים להיות יהודים**.
לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
עיצוב: דעה אביחיל
מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם־זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רווה

"נכון שיכתוב בצורת ספר השיעורים שלומד. בברכה להצלחה..."
(הוראת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, מתוך מכתבו אל הרב גינזבורג מימי אלול ה'תשמ"א)